

ဝိပဿနာ ဂုဏ်ဂုဏ်ဝိသေ

ဗဟိုအဖွဲ့
အဖွဲ့အစည်း

၅၇၅/
၂၀၀၄/၂

4-6
2004

პანაბიძის
პროგრამების
სახელმწიფო
მხარეა

მთავარი რედაქტორი
და გამომცემი
ბილაზი ბოლოშვილი

მთავარი რედაქტორის
მორატორი
6060 (000060) კანტალოანი

კანონმდებელი რედაქტორი
რუსუაჩი მანია

რედაქტორები:
მარინე კოკიაშვილი,
ნინო დოლიძე,
რამაზ ქურდიანი,
ინგა დურბაძე,
ნინო ჭუმბურიძე

მხატვრული რედაქცია და
მონაწილე

ირაკლი ავალიანი

კონსულტანტი
ოსებ ჭუმბურიძე

მხატვარი
გია დიშა

საინფორმაციო სააგრო:

მარინე ბერიძე,
ენელი ბურჭულაძე,
ლელია ხიმშიაძე,
კახა ნაბუჩიანი,
თორნიკე ცოცოლიაშვილი,
ლილია გოჭიაძე,
ტოცეან დიაკოშვილი,
ნინო ურიაშვილი,
ჭამბუკი ტარი,
მისელი ქურდიანი,
გიორგი წიხისაშვილი,
თამაზ ხმაღლაძე,
ნინო ვეიშვილი

ლიტერატორი

კონსტანტინე კაკიაძე

რეგისტრირებულია ქ. თბილისის
მთავრობის რეგისტრის სახელმწიფო
სერ 12.04.99, № 49-88.

მისამართი:

3. ინგოროვის ქ. №8
ტ. 99-75-48

E-mail: burji@posta.ge

ფერეიდნელი ქართველის სიმღერა

ფერეიდანის მინას ვხნავ,

აგერ სამასი ნელია;

აგერ სამასი ნელია,

გამხმარი ფიქრი დავთესე,

ხმელი ხორბალი

ერია...

სამშობლოს მონატრული

ვარ,

აგერ სამასი ნელია,

აგერ სამასი ნელია...

(თემის გაგრძელება - გვ. 29)

შინაარსი

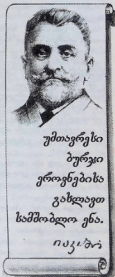

ბურჯი ეროვნებისა

BURJI EROVNEBISA

№4-6(78)

2004

გ. გოგოლაშვილი, ფიქრები ეროვნულ ხეივანზე 2

სახელმწიფო ენა

კ. წერეთელი, ნუ ვუღალატებთ ეროვნულ ტრადიციებს 8

თვალსაზრისი

- რ. ბერუღაია, ქართული ენა და „ეროვნული ტრადიციების“ აღდგენის პრობლემა** 10
- ნ. მესხია, კიდევ ერთხელ იღია ქაფუჭავაძის „კაცია-იდიამიანი?“-ს ხათაურის შესახებ** 11
- ზ. ზარიძე, ილუსტრაციული „ვეფხისტყაოსანი“** 15

აიკვანი ავანტიურა

- ნ. ფინია, უცხო ხატუვით უმართებულო სმარება თანამედროვე ქართულ ენაში** 21
- ო. ქაჭუჭიანი, ილია ნათლისმცემლის ქადაგებები სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანში“** 23

მითოლოგია

ნ. შალვაშვილი, გრატიკის ელემენტარული კურსის სწავლებისათვის 25

მომზადებული ენა

ნ. კოტინოვი, „ვეფხისტყაოსნის“ ენის ძირითადი თავისებურებანი (III) 27

ბიოგრაფიული ისტორია

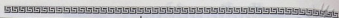
შენი საფლავი ჩემი გულია 29

მწერლის ბასხანა

ა. ჭუმბურიძე, გზა რომ არ აგვებებს 30

ახალი ნომერი 8-9, 24, 26, 32-33

გარეკანის I გვ. ილუსტრაცია მ. შინიძის.
გარეკანის IV გვ. ფერეიდნული კალენდარი.

ფიქრები ეროვნულ სკოლაზე

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

რას ნიშნავს ილიას და იაკობის გზა?

მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში ილია ჭავჭავაძემ ჩვენს ეროვნულობის საფუძვლად - დღევანდელ საზოგადოებას - **მამული, ენა და სარწმუნოება** გამოაცხადა.

იაკობ გოგებაშვილის ნააზრევში ეროვნულობის საფუძვლად - ეროვნების ბურჯად - **მამული, ენა და ეროვნული სკოლა** მიჩნეულია. ასე რომ, ილიასა და იაკობის აზრით, დღევანდელი საზოგადოება მამულიდან დაიკარგა - არის **მამული, ენა, სარწმუნოება** და **ეროვნული სკოლა**. სწორედ ეს ოთხი პუნქტი აძლევს სამყაროს ჩვენს ქართულებს. რომელიმე მათგანის მოშორება (ღმერთმა დაგვიფაროს გამოცდა) ტრაგიკულად იქცევა ჩვენს ეროვნებას. ეს არ არის დამახასიათებელი: ეს ჭეშმარიტებაა და ღმერთმა არ ქნას ამ ჭეშმარიტების ჩვენს თავზე ახდენა.

ეროვნული სკოლა ამ ჭეშმარიტების მცვედრი ნაწილია.

რატომ დღევანდელი საუბარი ილიას და იაკობის მოხვედრებით?

ახლად დანიშნულმა მინისტრმა, ბატონმა კახა დომაიამ ერთ-ერთ პირველ სატელევიზიო ინტერვიუში ბრძანა, რომ ჩვენ ილიასა და იაკობის გზით ვივლით. ამ ფრაზამ რამდენჯერმე გვიღვრა სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა გასულისა თუ სატელევიზიო გამოსვლაში. თუ ეს ასეა, ისიც უნდა, აიღათ, რომ ეროვნული სკოლის ბედი იხვევა დამოკიდებული მამულზე, ენასა და სარწმუნოებაზე, როგორც თითოეული მათგანის ბედი - ეროვნულ სკოლაზე ვსჯე ჭეშმარიტება და ამბროსაც გაგვიფაროს ილიამ. თუ ამითაც არ უნახტონებით, რაღა კაცები ვქნებით. რა პასუხს გავცემთ შიამშიველებს.

მედიავით თუ არა ილიას და იაკობის გზით?

ბატონმა მინისტრმა ერთ-ერთ პირველ ინტერვიუში ბრძანა, რომ პროორიენტული უნდა იყოს ჩვენს სკოლაში უცხო ენა.

ილიას და იაკობის გზა არ გულისხმობს უცხო ენის პროორიენტებს; ილიას და იაკობის გზა დედაქნის პროორიენტებს გულისხმობს.

იაკობი გვასწავლის: „საქართველოს ეროვნულ გულში შევებით ძირს ქართული ენა და კვრიად მოვივით რუსული ენა და სხვა ენები“. ესა-

ფიქრები, არ ხდება უცხო ენათა უარყოფა. მაგრამ ეროვნულ სკოლაში უპირატესობა დედაქნის უნდა მიეცეს რატომ? - „უდადექონდ გონების გახსნა ბავშვისა ყოველად შეუძლებელია.“ - ამას ილია ამბობს.

ამ თემასთან დაკავშირებით იაკობის რამდენიმე აზრს მოვისმინოთ: „დედაქნის უარყოფას სწავლა-აღსრულებაში მოსდევს დიდი დაცუილება ადამიანის ყოველ მხრივ...“

ახლა: დედაქნა უნდა მეუობდეს ქართულს თუ სხვაში სრულიად და სავსებით და ყოველი პატარა ქართველი მხოლოდ მისი ზეგავლენის ქვეშ უნდა აღმოჩნდეს და უთარღებოდეს მთელი შედეგი წლის განმავლობაში...“

ახლა: „შეზღუდვი, რომელიმე თვის შედეგს ზრდიან გარეშე დედაქნის გავლენისა. სწავლებს კეთილს მათსა და საშობლოს შორის, უპირატეს თვის ქვეყნის მამულიშვილებსა, ამკარებენ იმ რაზმს ქართველებისა, რომელიც ეწინააღმდეგება საშობლოს წარმატებას. მას ბედნიერებას, რომ ეს შობილნი, ერთი სიტყვით, დამანაშეენ არიან საშობლო ქვეყნის წინაშე.“ სხვა შეთქმულება მოგვცემს, ძირითადი აზრი ეს არის.

დასკნა ის გახლავთ, რომ ეროვნულ სკოლაში პროორიენტული ეროვნულ ენას უნდა მიეცეს, თუ ვამბობთ, რომ ილიას და იაკობის გზით მივდივართ, ასე უნდა ექნათ...

არადა, რეალურად ასე არ არის. ამ რამდენიმე წლის წინათ ერთ-ერთ რესპუბლიკურ გასუიში პროფ. კ. დანელიამ წერილი გამოქვეყნა ამგვარი სათარაოთ: „ქართული ენა გერის როლი“. ეს იყო 1993 წელს. მანამდეც და მერეც ამ თემაზე მრავალი წერილი გამოქვეყნდა: საჯაროდაც თიქვა, მაგრამ ვერ ვიცეო, რომ საჭეს ეშველა, სულ იხლანს, გახული წლის ბოლოს, გაზეთ „თბილისის“, ტრადიციულ სუნიამათაზე, რომელსაც ორგანიზაცია „ქართულის ქმნივე“ მართავს. ასეთი საკითხი განიხილებოდა: როგორ ვასწავლით ქართულს?.

ამ შეკრებაზე ჩვენი ეროვნული სკოლის მოვიარი პრობლემა იქნა განხილული - რა დღეშია ეროვნულ სკოლაში დედაქნის სწავლება... შედეგი სივალია: ამ შეკრების ანგარიში გამოქვეყნდა გაზეთში „სა-

ქართველი რესპუბლიკა* (№342, 2003 წ.) და ახი-
ლის* (№134, 2003წ). მნიშვნელოვანი გავლენები განა-
დებს მინისტრაც...

დინტერესებულ პირებს შეუძლიათ მოახიზონ ეს
მასალი. მოკლედ მოგახსენებთ. ასეთი გამოკითხვა ჩი-
ტარდა: სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრეფერენციუ-
ლებს დაეუბნეთ შეკითხვა: X-XI კლასებში სწავლობდ-
ნენ თუ არა საგანს „ქართული ენა“; თუ სწავლობდ-
ნენ - რომელი სახელმძღვანელოები გამოიყენებოდა ჩი-
ტარდა პრესტრუქტურულ ფორმირებებზე (ამით იმის თქმა
გერდა, რომ მათ რომელი კონკრეტული გაიარეს და
გამოყდა წარმატებით ჩაბარეს ქართულ ენასა და
დღეგრძეობაში - ესაფილა, რეპეტიტორის წყალობით).
122 გამოკითხვლიდან მხოლოდ ერთმა შეძლო
სახელმძღვანელოს ორი ავტორიდან ერთ-ერთის დასახე-
ლებსა. პასუხი ასეთი იყო: „არ ვიცი“; „არ მახსოვს“;
„არ ვხსოვლობდი“; „სხვადასხვა ენა“. მაგრამ „სკო-
ლაში არ დაეფიცი“...

ნუ შეტყობთ, 122 სტუდენტის ორი არააო საკმა-
რითი დასკვნის გამოსატარებლად გამოიყენეთ შედეგი და
გარკვევით. შედეგი იგივე იქნება რატომ ხდება ასე?
მარტო ბევრია, ამასე სხვა დროს შეუძლება ვინაუბ-
როს. ჩვენ დღეს შედეგები გვიანტერესებს.

უმატარებს მარტო ვინაუბ: სასწავლო პროცესი.
განსაკუთრებით დამახინჯებულ კლასებში, თითქმის
ჩაშლილია. ჩვენ ყველანი მშობლებს ვართ და, გულზე
ხელს დავფიციოთ, არ არის ასე? მიმარტანდით, ბატონო,
სკოლებში და ნახეთ... რას ნიშნავს ასე მიმარტანდე-
ბული საღამოსა და დაუსრუტული (იყო ასეთი; არ
ვიცი, არის თუ არა კიდევ) სკოლები? ასეთ სკოლადამა-
თავრებულს იმის თქმა არ შეუძლია, რა საგნებს
სწავლობდა XI კლასში და ვინ ასწავლიდა; ვინ იფ-
ნენ მისი თანაკლასელები... ეს მარტო ქართულს არ
ესება, მაგრამ ქართული ენაც ამ საერთო
უბნეფორტანში იტყვობება...

სადაც არის სწავლა, ქართული ენა შეორტარობს-
ოვან საფადა მოიაზრება. სხვა საგანს (უბნეცხად ქარ-
თულ დღეგრძეობას) ამხარტენ მის საათებს...

არაფი, ავიწყლებათ, რომ ქართული საგან-საგანია.
ქართული არაა სასწავლო დასკიკლენა ჩვეულებრივი
გაგებობა ქართული სწავლების ენაა. სახელმწიფო ენა
ამიტომ ქართულ სკოლაში, ვრონულ სკოლაში,
დედებთან უნდა მოეცეს პროორტეტტი.
ქნაა იღოს და იკობის გზა.

პანორამა... პანორამა...

2004 წლის 15 მარტს სატელევიზიო სარტორობის
გადაცემებში გაუცვლელი ქნობა, რომ განიხილოთ და-
ლოტი დუბორტეტული პარტის დაფერტება და
განათლების მინისტრს შორის; კნობეა სრული ერთი-
ფრტებება“ და მინისტრმა განაცხადა, რომ პედიფორ-
ნის სწავლების სკოლაში სარტონე არ დაეუბნება:
„საფიფორტე სკოლაში შენარტეფული იქნება“. პარ-
ტის ერთ-ერთი დაფერი ამიფიდა ამ მოწვევით...

რა ხდება? ოქმობის დორტეც კი საკითხის ასე
დასმა დღეს, XXI საუკუნეში, სხვა რომ არა იოქნათ,
უბნეხვობა.

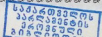
როგორ? პედიფორტის იფტებენ და პანორამის
ტოვებდნენ სკოლაში? ამგვარი რადაცას მარტელსა და
დამეფერტეს პედიფორტე საგანი პეირია ამიფად თიქვა
ტელევიზიით: ასტორიისა და პედიფორტის სწავლე-
ბა შენარტეფული იქნება და საათები დაქნებება“.

საწესხვობა, ბატონო მინისტრო, როგორც ჩანს,
მარტელემა შეცვლიაში შეიქნეს, როცა პრისინდა:
„საფიფორტის VI-VII კლასის მოწვევები ვერ იფტე-
ნო“. სასულოფო მწერლობა IX კლასში ისწავლება.

ამ მოწვევებმა უნდა იკოვდნენ (მეორე იკონ და
განდებ ართოვლებს საქმეს), რომ კარგა ხანია, დაწყე-
ბული საფაბი ისაფი საგანმნათლებელი სტანდარ-
ტებისა და პროგრამების შექნაზე და კონკრეტულიად
ბველ ქართული მწერლობის, კრტობა სასულოფო
მწერლობის, IX კლასიდან მხოლოდ კლასებში გადა-
ტარანზე ვამბობ გადატარანზე და არა ამოვლებანზე...

საქმე გათარულია და გათარეფორტე IX კლასის
ისაფაბი ტრტტობითამ სარტობდა ასე გვეგნობს ეს
საქმე; ვერ იქნება პროგრამები და ამის შესახებისადა
- შენეფტე სახელმძღვანელო. აქ მონდა პორტეა, ობნე-
ბული პროგრამების პარტობებში შექნა სახელმძღვანე-
ლო, რომელც პრისკაფულიად დაფაბრისსარტეა პრო-
გრამის (მე სახელმძღვანელოს იკოვრტე არ ვთავბ-
როს, შე პრისკაფის საქმეს საქმე) გაფერტინამა შენე-
ფტელებმა მოახტეს ამ სახელმძღვანელოს გამოკე-
ფება ერთაფერი სახელმძღვანელოად; წიგნის პრეტენ-
ტაკანზე საქართულოს მამინეფი პრეტოფეტრე მო-
წეფს და კომპეტეტორ“ სიტევა თიქვერეს, თ. ამ
სახელმძღვანელოში არის 5 პედიფორტეული ისხსუფე-
ბა, რამეფრტე პანორამაფული საწარტეობი და სრე-
ლოდა განსტეფებულად წარმობეცილი სფეხან-ხანა
და დ. გურამიშვილი, ვიფრე წინა სახელმძღვანელოში,
რომელია უტეფი, ეს სხვა საქმეა, ფაქტია, ეს
სახელმძღვანელო ვერ მოეფიო ბველ პროგრამის, მას-
წავლებელს და მოწვევებს ამ აქტს სახელმძღვანელო
(იფრე ამსწავლებელს წიგნი“ თუ კ. წ. ფარტეფს
წიგნი“). 30 გვერდიანი ასეფი ქართული დღეგრ-
ძეობა

2342

ტურის ჰრესტომითის შედეგების პირდაპირი და მყოფური რეკონსტრუქციები საქმეს ვერ შევლის მიგაღივად. აგრეთვე ხანძრულის ცხოვრების შენახებ მყოფური რეკონსტრუქცია გვერდ-სახეობაზე წარმოდ-გროვად: აქვეყნისკონსტრუქციის - სამ შედარებ-სათვისაა, რომ გ შევარდის თხზულების აბათვისებ-დავ საქონია 10-12 აკადემიური საათი მინიმ., ხოლო შ რესპუბლიკის თხზულების ასწავლებისთვის გამო-ყოფილია 45 საათი... უნაი და ეს არის კ ეს საათები საქონისი იმისთვის, რომ რეაგირებ ვასწავლოთ ძველი ქართული დღებებებურა? როგორ განაწილდეს საათები, რა ასწავლის მეთოდები და როგორ... რის მიატების ყურადღება მოსწავლემ: ამაზე დღეს არ ფიქრობენ... ძველ დროს იყო ჰრესტომითაც და სახელმწიფოებრივ (ე. წ. გარეულის წინა); ის რომ შენაცდებოდა, ფაქტია, მაგრამ უნდა შევცვალოთ და არა გადავადგოთ. სანამ მოვიმარებთ ძველს, ახალი უნდა შევქმნათ, ეს რამდენიმე წლის წინათაც ითქვა განათლების სამინისტროში (მინისტრის თანდასწ-რებით), მაგრამ გადავიწყვეტე წინაის შემდგენლები და საქმე დარჩა ისევ მოგვეგრძელო შედეგი ის არის, რომ მოახსენებ მინისტრს, ვერ სწავლობენ ჰაგო-გრაფიასი და... ისტორიის სანაცვლე კ იქნა სხვებუ-დათ კონსტრუქციში.

რატომ გადავადგეს აქტებები ჰაგოგრაფიული ნაწარმოებების თვალდევრ-ფლასიოფურ ასპექტებზე და არ განვიხილოთ მათ, როგორც თქვენსტესტაქტონ-უნი ქართული დღებებებურის უნიშვნელოებების ნაწ-ილს? რატომ არ გავიხსენებთ იმას, რომ კ გამახ-ურდით გოგრაფი მერქულის თხზულებას კლასიკური პროზაული ნაწარმოები უწოდებ? დღებებებურის დარგ-ში კ გამახურდითა, ვფიქრობ, ექსპერტად გამოადგება... რომ ეამბობთ, ვერ იგებთო, აქვეყნისკონსტრუქციის იგებენ? უფრო მეტად, გადატვირთის ამოწმინდის მივარეს? თუ ათოდან იგებენ? გაცება რას ნიშნავს და უნ ვერ იგებს? შენაინიშნავად თქვა ერთ-ერთმა მოწავემ (არ გვარწინს, თუ ამგვარ მოწავეებს მოუწმებთ) - კარგი მასწავლებელი თუ გვიასწავლის, ვიტყობ, რატომ არ გვეწინა ეს შენაშენა?

"შუამბობს წამება", აგრეთვე ხანძრულის ცხოვრებ-ბა" ხში ურეკლურის თხზულებებებ? რა შევცვლია ახ-და? თუ ენობრივად უფრო დღემარადობა ამ ნაწარმოებ-ბის, ეფერე გასული საუკუნის თვნიდაც მყოფე სახე-ვარში იყო?..

არამოწყობელია ამ საკითხის განხილვისას ენობ-რივ პრობლემებზე შევცვლით. მკობეულის (ამ შემთ-ვევაში მოწაფის) წინებებების დონე უნდა ივამდელით და არა დაეცვათ საკითხი ენობრივად რთული ძვე-

ლებს ამოღებისა. ემყოფებ: გადატვირთის ენა-პრევი თუ არამბრევი თვალსაზრისით ყველაველა გ-საგებია მასწავლისათვის? რა უნაი, ენცე პოეზიისა? უნაიო პოლიტიკონის განსხვავება ვახსენე მიფ-დაპირატ, რომ შენაშენებელი იქნება ჰაგოგრაფის სწავლებებებ? და გვფლასსმობენ, რომ მიადვირნი უნდა ყოფიოთ შეწყობლებო...

სად არის ის პროექციონადონში, რვეულკის შემდეგ რომ გვიბრებებოდნენ? ვის აქვს უფლება მხ-ისტრი იფის და თვნიდაც დიდი პოლიტიკოსი, ასე იხაზებრის ქართული დღებებებურის ექსპლექტონან მონაცვლეზე; წინაი ისტორიის ამ უნიშვნელოებების ნაწილზე? რომ არ აქონადა" ამ პოლიტიკოსს (თუ პარტიას), სკოლი დაწმებოდა სახულიორო მწერლობის გარეშე? ასეუ საკითხები ერთმობრებულად რომ არ წიქება, არ იციან ამ მწველებებმა?

სადია დაპირებული პროექციონადონში და სერა-ოზულობა?..

მეტი დაეცელება გმობრებო, ბატონებო.

სასწავლო პროგრამის განხილვისას პრესაში

მე სხვა საგნებზე ვერაფერს ვიტყვა ქართული ენა-და დღებებებურის ეთობრებას, ვფიქრობ, კარგიდ ვიციბო.

მიდაღმინისებზე და დაბადონისებზე წველებ-რივ საუბრობენ ერთ სართულზეც უკეთეს მასწავლ-ებს გრამატიკის სწავლება, ეს თენა განსაკლებით გაატკურდა შეუებისა და გამოღების ეროვნული ცენტრის მიერ დაწვებით კლასებში ნატარებული შენაშენების შედეგების გამოქვეყნების შემდეგ. თქმზე მასწავლებლებს უკეთეს გრამატიკას სწავლი და...

ვერ ენაი, გრამატიკა არ არის საგანი და ასეო იოფიადღურ შეხვედრებას და სერაოზულ მწერებებზე ასე არ უნდა ეხაუბრობდეო, გრამატიკა ნაწილია იმ საგნისა, რომელსაც ქართული ენა უწეია. ასე უწეია სახელმწიფოებრივად სიდიო ფონეტიკა, მორფოლოგია, სინტაქსი, ორთოგრაფია, პუნქტუაცია, დექტიკა და ფონოლოგია ნაწილია ამ კურსისა; გრამატიკა გულისხმობს მორფოლოგიასი და სინტაქსს, მათბეო ამ მარტეო საკითხის განხორებისთვის, მაგრამ როგორც ხანს, საკითხა შეგახსენათ ზოგეფრობებს...

და კოფე: გრამატიკას ვერ სწავლობენ და სხვა ნაწილს ითვნიებენ? მართლწერა უნდა ვასწავლოთ და გრამატიკა არაა საკითხი? მართლწერის წესები როგორ ვასწავლოთ, ელემენტარული გრამატიკული ცნებები თუ არ იცის?

იქნეს იმაზე საუბარი, რომ თეორიული კურსი განსაზღვრავს უნდა გამართდეს ეს ბატონო, მაგრამ რამდენი წელია, საკმაოდ აქტიურად ვითხოვ სტანდარტების შემუშავებას, თეორიული კურსის მაღალ კლასებში გადატანას და დაბად კლასებში წინადაქმნა პრაქტიკული კურსის შემოღებას? ათეორიის დაიწყო ეს, ითქვა, მაგრამ არცერთ შემთხვევაში, ახლა კი საკითხებს ვხედავ, კოტა არ იყოს, უნდა ვხედავ.

ამ საკითხის გადაჭრის რამდენიმე პოლიტიკური პარტიის დიდები ხომ არ უნდა ჩაერთონ? პროფესიონალი კონსულტაციის შესაძლებლობა არ უნდა გამოიყენოს სამინისტროში?

სიტყვაში მოიტანა და, იყო ასეთი - პროფესიონალი საბჭო, ე. წ. მეთოდობა, სხვა საკითხი, ძველად ფორმა და ხსენებ მოგვიწინს თუ არა, მაგრამ საჭირო რომ იყო, ცვლილება მოხდებოდა, ვინც ამგვარი საბჭოების შემართვას იტოვებდა.

ეს იყო კონსულტაციის პასუხისმგებლობის იტოვება, ვინ იღებს დღეს პასუხისმგებლობას თუ ვინაა სახელმწიფოებრივი გროვის მნიშვნელობა? თუ ვინაა ეს კლასი საკითხი, რე გაცდებოდა თქვენს...

ფაქტია, საგნის კარგადი უნა? სწავლებაში პრობლემები არის, მაგრამ მოგვარების გზებს არ ვხედავთ და არ უნდა გადავიდეთ საქმე უპრობლემატიკო იტოვებაში.

და თუვე კარგადი ვინს პროგრამა სახელმწიფო სკოლაში იტოვებს იტოვება, როგორც იყო ჩვენს დროს... კი ბატონო, პროგრამებზე და სახელმწიფოებრივ შესაძლებლობა და შეცვლილი, იტოვებ გონიერად მოვედეთ ამ საკითხს...

პედაგოგთაზე ატენილი ატოვების დროს ათეორიის იტოვება, რომ გართობებოდა პროგრამები და გამართდებოდა საჭირო ცხადია, ამდენად ქრისტომათაში (პროგრამაზე, როგორც ჩანს) ხუთი ატოვება-ფორული მართლება შეტანილი გეგმისშემო, ბევრია, მაგრამ მოდი, გვიხსენით, არცთუ დიდი ხნის წინათ როგორ იყო სახელმწიფო სკოლის პროგრამები, გასული საუკუნის 60-70-იან წლებში ისწავლებოდა: ბესიკის პოეზია, გ. ერისთავის ჟღერა, შ. ქაჩავის პოეზიის ციხე, დ. არდახანის პოეზიის იტოვება, მ. მგელიანი-შვილი, გ. წერეთლის პირველი ნაბიჯი, ე. ნინოშვილის მოთხრობები; ი. ცხელიძის, ს. ჩუკუაძის, ი. გრიშაშვილის პოეზია; კ. დოლიძის პოეზიის პოეზიის ციხე, დ. ქაჩავის ჟღერა ბიჭო, ატოვებ გოგონა, შ. ვახუშტის პოეზიის მართლება (და თითქმის ყველა იმ რაღაც ისწავლება ამჟამად რომ ისწავლებოდათ ატოვების ხიზებს...), ყველა ეს ნაწარ-

მები უნდა იყოს სახელმწიფო მართვის პროგრამაში შედგება.

და, რაც არსებობს, იტოვებოდა მოსწავლე ყველაზე ამას იტოვებდა, მე ასე ვხსენებ და დამტოვებოდა წინათ თათბარებში, არ იყო საუბარი რაღაც პროგრამაზე და მასზე დღეს ჩვენს სახელმწიფო მართვის პროგრამაში.

რა მოხდა? სწავლებაში დამოკიდებულება შეცვლილია; სახელმწიფო პროგრამა არსებობდა ხანობი მოდი, დამტოვებოდა; დღესდღეობა პროგრამები რაც არ უნდა გავამართლოთ, სასურველ შედეგს ვერ მივიღებთ, თუ სახელმწიფო პროგრამა არ იტოვება; თუ მის სერიოზული სახე არ მივცა, მე ცუდი ის მოსწავლე მინდა დავთოვებო, ამას წინათ გვედევნოდა რომ დამტოვებოდა; თუ კარგი მოსწავლეებია, კარგად ვითვლებთ და ისწავლებოდა.

ასე რომ, პროგრამები, რა იტოვება უნდა, გადასახედა, მაგრამ შემსწავლება ჩანდა არ არის, სკოლის უნდა მოხდეს, სახელმწიფო პროგრამა...

საქართველოს სახელმწიფო მართვის პროგრამაში

კარგი ხანა იმ თქმზე ვსაუბრობთ, არის პირდაპირად განსხვავებული პოეზიები: იტოვებ პირს და ცდილობენ საკუთარი ატოვებები მოიყვანონ და პირები - თავიანთივეთი ეწინააღმდეგებიან ამ აზრს, ვთქვით და, მოვხატოთ შეთანხმება და მოვედით იმ აზრამდე, რომ საჭიროა; ვთქვით იმაზე, რა პროგრამაში და რა სახელმწიფოებრივი ვსაუბრობთ; ანდა ვინ უნდა ისწავლოს?

იქნებ ვერ იმაზე ვსაუბრობთ, სახელმწიფო მართვის პროგრამა საგნებისა და შესწავლილი გვეყოფა სახელმწიფოებრივ და პედაგოგზე არც იმათი მსგავსი, ვინც თანახმა და არც იმათი, ვინც ეწინააღმდეგება; ხშირ შემთხვევაში არც ერთმა იყოს რას ეთანხმება და არც შეიძლება - რას ეწინააღმდეგება...

მე მოსწავლეების საკითხი უფრო პრობლემატიკაა; გვეთხრება კი ჩვენ დღეს საჭიროებოდა პედაგოგური განათლების მართვით სსსკოლების, ვინც უნდა ისწავლოს ეს საგნები?

რედაქციის საგანს რედაქციაში ჩვენთვის წინათ იტოვებოდა ვერ იტოვებოდა, ვინც იტოვებს ყველა იმა თუ იმ სკოლაში მართვის საგანი და მოსწავლე პედაგოგად სასულიერო პირები, მაგრამ არის ეს საკითხის მოგვარება? საჭიროა ხელის ცოდნა არის კი საკითხის პედაგოგობისათვის? მართალი იმით, ვინც ამას საკუთარ თავზე მიიღებს, მაგრამ სკოლაში ბავშვები რომ

კაცი შედის მასწავლებლად. მან ბავშვის ფსიქოლოგია უნდა იცოდეს. პედაგოგიკასე წარმოადგენა უნდა ქიმიკის და საგნის სწავლების მეოდიკაში უნდა ერყვეოდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ მოიღებოთ სასურველ შედეგს. პარტიკა, მოვადენი იღის დისკრედიტაციას.

იგივე თქმის, ცხადია, სექსოლოგიურ აღზრდაზეც ვინ უნდა ასწავლოს, რა პროგრამით და რა სახელმძღვანელოთ? ის წიგნი („ცვლილებები სხეულში, ცვლილებები ცხოვრებაში“), რომელიც ამისთვის ითარგმნა და გამოიყ. ამ მოხანს ვერ მოემსახურება. მიზეზი ბევრია: ჩვენი ეროვნული ტრადიციები, ჩვენი ეროვნული ფსიქოლოგია ვერ იფუტებს იმ აზრებს, რასაც ეს წიგნი ქადაგებს; თუნდაც ის, რომ ქალიშვილობის ინსტიტუტი მოქცეულულია იგი ამ მხრივ დასავლურ სიხილეს მხარი უნდა აუბათო... ამგვარში აღზრდამ წინაპროგი აღზრდის პრობლემები არ უნდა შეეცქნას; არ შეიძლება სკოლის მოსწავლეებს მოეხსროთ, როგორ ამჟარებენ მათი თანატოლები სექსობრე კავშირს დრამირის მეშხონისას თუ დაბადების დღეზე... და ამგვარ წიგნს დეარქეთ სახელმძღვანელო (წიგნს დეფინად აწერია - „სუკადებული წიგნი ცვლი მოზარდისთვის“); ყოველ შემთხვევაში რაღაც მსგავსი.

კარგი და, წიგნის საქმე მოყვარდა, ვინ უნდა ასწავლოს? გვეფს საამისო პედაგოგიკი კადრი?

ამგვარი რამ თქვა წიგნის წინ სამართადმოყენობაზეც. შემოიღეს ეს საგანი იმგ, რომ არ იფიქრეს, ვის უნდა ექნაველებინა... და ზოგან საერთოდ არ ასწავლებოდა. ზოგან ისტორიკოსი თუ ფილოლოგი ასწავლიდა და ზოგან - ფიზიკოსი. უმაღლესში ამ საგნის ჩაბარების მუჯრეველი თბადისდ რეპეტიტორთან უნდა მომზადებულყო... ამით ჩვენ არითანხარ პრობლემში ჩავყენეთ თბადისული და არათბადისული... არადა, რამდენი წელია, ეს სასკოლო საგანი არსებობს და რატომ არ იზრუნეს სამართლის პედაგოგის მომზადებაზე? არ არის პრესტიჟული პედაგოგობა და ამიტომ სამართადმოყენებს არა იქნეს სურვილი დაქლომში ეწეროს პედაგოგი... მეტრც, სკოლებში გერონიკის საფუტელების შემოღებას მოსურვეს ამ საგანს ვინ ასწავლის? საერთოდ შეიძლება ასწავლებდეს საგანი, რომლის სპეციალისტაც არ გვეფს? და ასე შემდეგ, და ასე შემდეგ...

ასე, რისი, ხანამ არ გეჭრება გარყვეული, რას ვასწავლით, რომ და ვინ ასწავლის, ამ თქმასე დისკუსიები უნდა გადიდოს... ყოველ შემთხვევაში, ვერ პედაგოგიკი კადრების საკითხი მოდვარდეს და მეტრე მოვილით გადაწყვეტილება ამ საგანთა შემოღებაზე.

„კატალონი უნდა იყოს მისი საკანონმდებლო“

ბათუმში მომხდარი რევოლუციის შემდეგ საქართველოს პრეზიდენტმა, ბატონმა მიხეილ სააკაშვილმა, ამჟამად ბრძანა: ჩვენ, ქართველები, ცვლილებები ხილეს ვართო, სკუროდა მასაც და გვერთა ჩვენც რომ ასეა. მით უმეტეს, ამ უკანასკნელ ხანებში მამდინარე პროცესებს თუ გადავიფიქროთ...

მეტრამ...

მეტრამ ის, რომ ამის შემდეგ პრესას თუ ტელევიზიაში აღედა ერთი ამბავი: ჩვენი ბავშვების ნახეობზე მეტი ვერ ამკაოფილებს იმ მოთხოვნებს, რაც მისი ასაკის მოზარდს წაყენება, იფულისსება სწავლა...

უფრო გასაგებად: ტელევიზიის თბქმის ცვლი არსში აქენა: 2004 წლის 6 მაისს საქართველოს განათლების მინისტრმა და პარლამენტის განათლების მენეჯერებისა და კულტურის კომიტეტის თავმჯდომარემ მოაწვეეს ერობლავი პრესკონფერენცია და ქვეყანას შეუფისებისა და გამოყდების ეროვნული ცენტრის ცვლიების შედეგები გააცქეს. საედალო დასკვნაა: კონსტიტუციის დასრულებისას სწავლების შემდგომი ეტაპისთვის - მე-5 კლასისათვის - მზად არის მოსწავლეთა საერთო რაოდენობის საშუალოდ 42% მართლაც და საგანგაშო დასკვნა.

მავე დღეს ეროვნულ პბდლითეკაში გამართო ცვლიების შედეგების პრეზენტაცია: 14 მაისს პრეზენტაცია გამართო პარლამენტის განათლებისა და მეცნიერების კომიტეტმა; 15 მაისს - წიგნის ხახლმა... ადბათ პრეზენტაციები გაგრძელდება...

ამ ერთი კუთის მინბილზე პრესასა და ტელევიზიაში არეგოგზის იყო ამ თქმასე საუბარი, საუბრობდა ცვლია რანგის მოღეაქე...

ამ ფაქტმა უამრავი კითხვა გაართა: ვერ ერთი, არ ველოდით ამ შედეგს? არეგოგზის თქმული და დელსაც გაეუმორე, სასწავლო პროცესში დისკალბრის რომ კატასტროფულ მდგომარეობაშია, ახალი ამბავია?

თბილისში რომ მწინსკრია მოხდა, იმ დღეებში ქადაქის მეტრმა თქვა: თუ შეწყვეტოთ სასწავლო პროცესს, არ იქნება ტრაგედიათ. თბქმის ერთი თვე იყო დარწმუნული სასწავლო წლის დათბავრებაზე და აზვარი განცხადება არეისთვის ყოფილა უცნაური (დარეც ეწრფილი ამის თბბბსე). ბრძანება ბრძანებაზე გამოდიოდა - გვიან დაეწყოთ სწავლა, ადრე დაეწყოთ... ერთ-ერთ მინასტრს არდადეგების მინ...

ისტორიკ ვესხელი...

და სხვა და სხვა...

ტრადიციულ ეტიკეტო არასერიოზული სწავლა განათლების დარგის მუშაები იმაზე იმტერევენენ თუბს ვინ დაურთავს პირველკლასელებს სასწავლებელი-სწავლები და სად... ამ თემაზე იმართებოდა დებატები სერიოზული დამატებისათვის...

სასწავლო პროცესი არავის ასსოვდა.

ტესტირების მონაწილე ამ 6300 მოსწავლის კოფინის დონეს არაფერ გაუკვირებდა მესოელ კლასამდე ვიდრე სამინისტროს ცენტრმა არ შეამოწმა...

მე არ უკო კარგია თუ უკვირთ ეს რომ მეთრეფიანი მოსწავლეები არა გვეყვს ჩვენს სკოლებში, მაგრამ ამით ხომ გავიოლეუთ და გავივარდალეო სწავლის პროცესში. მიწაყვს გაუკრია შიში და რადი; აღარ სწავლობს... არსწავლებისთვის არ სხვება დაბალი შეფასებით; არკოფდა აღარაა სათაკილი...

როგორ მივიდნენ ეს ბავშვები V კლასამდე? ასე-თვე უთარება იქნებოდა მეორე კლასში გადასვლისას, მესამე კლასში გადასვლისას და ა. შ. დასკვნები მართლაც საედალეოა: უკოფადი უკვლა - მასწავლე-ბლებზე, დორექტორებზე, მასისტრზე, მშობელებზე და ა. შ. და უღაბეო თაობის.

მაგრამ მე მინდა არ მესმის ასეთი გასწორებულ პროგრესაკებისა და პათეტური შესახებებისა... უკვ-და ვართ დამნაშავე და მიფითი ჩემად, უსასუროდ ცუტხელი გამოსავალი... ამდენი ხასური იმის მაგონებს, უწონური აბატურინტების შეკვლიშებით რომ ერთობო-და ერთი მოღვაწე...

მეხრან მატეარინის თქმისა არ იყოს, რა გეაკ-ნებს!

და მინდა, ნიქიერი ხადხი ვართ ქართველები, მაგ-რამ უკვლევერს ვაკეფებთ იმისათვის, რომ ჩვენს შე-დებს ეს ხადხის ნიქი დაეუფლებოდა.

მორფა სხვადა, ნიქიერი - სხვა...

ვეუხისხევიანაში* არის ასეთი სტროფი:
 „აოროვე ერთგან მოკლული უკვლაი ათეკრ ოკია,
 მაგრამ აფანდილის ოკთია უფროსი დაეხიკია...“
 ფილოლოფის ფაკულტეტის სტუდენტებს რამდენ-ჯერმე მივეცი ეს ამოკანა - ვის რამდენი დაეხიკავენ-მეოქი. მხომე დღეში ჩაეარდნენ... არაფა, როგორც გაორკვა, უკვლა მათგანს მათემატიკაში უმაღლესი

შეფასება უქონდა.

მეგობარს ვთხოვე იმ ფაკულტეტებზე სადაც არ მარდებოდა მსახელები გამოკვა საქართველოს ასტო-რიაში, ასეთი თემა დაეწერინებინა: „კახიზოდი ჩემი სამშობლოს წარსულადამ“. განემარტა, რა არის ეპო-ზოფი, რას გულისხმობს სამშობლო და ა.შ. იტუქ მხომე შედეგები გვეჩრდა... არაფა საქართველოს ისტორიაში სასკოლო ატეტატებში ამათაც მადელი ნიშანი უქონდა.

სხვა საფენებში აღარ მიკვია ექსპერიმენტის ჩატე-რება...

რა ხდება? საუბეფროდო ჩვენდა, სასკოლო ატეტ-ტატებ შეტანილი ნიშანი და რეაღერი კოფდა შორი-შორისა...

იმ დორმდე რომ აეიფეო, 30-40 წლის წინათ რომ ეუფეთი ამ თედასწორისით, დიდი დრო დაეღებოდებო... არაფა, ჩემი დაეორეებით, უკვლადლოფრად უარეს-და მაგომარეობა...

განათლების სამინისტრომ ამას უნდა მათკოოს განასკოფრებული ყურადღება ისე ამ რამდენიმე წლის წინათ იმოქვს გამოსავალი - ატეტატებს აღარ ერთვის ნიშნების ფორკვლი; ეტკობა იუტერსებულა...

და კოფე; აფერ მოსწავლე ერთ წელშიაფში ორი კლასის პროფინამს რომ დასლევდა, ქვეანს გათვებდა. მე ერთხელ მიუფდომე და სამინისტროში ვერ მოხსრეს (იქნებ არ მოხსრეს...) X-XI კლასებს პრო-გრამას რამდენი მოსწავლე გადის ერთ წელშიაფში, არაფა, ასეთითა რიკეთი რომ მრავლადაა, დამუთანსმებით...

უკვლევე ეს ჩვენი ერთეფული სკოლის უზეფერ-ბა... შეღა სტორეფა...

ეუქტი ერთხელ და მინდა გავიმორო; თუ ასე გატრკვლა, 5-10 წლის შემდეგ ჩვენი საზოგადოება წერაკიხვის უკოფინანრობის დეკოფიციის პრობ-დების წინაშე დადებდა. რეფორმაზე საუბარი არ უშველის საქტს, რეფორმა გარდაქმნის ნიშნავს, გარ-დაქმნა შეიძლება მოხვეს მხოლოდ არსებულისა დაან-ტრეფულს აღდებნა სტორეფა, ახლად იტები, აშენება.

დაღვენდალი საქართველო ამ პრობდების წინაშე დგბს - აღდებნა საქორა, ახლად იტები, აშენება ერთეფული სკოლისა...

„საბჭო“, №54, 2004 წ.

დანიელებს იწვევს უცხოური ტერმინების დაცინებული ხმარება ზოგიერთი ენოსისა და მისი ენის აღსანიშნავად ისეთ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სათანადო ქართული ენობრივი ტერმინები ხანგრძლივად არაა შემოღებული. ეს განსაკუთრებით ეხება არ უმეტეს ხალხს, რომელთაც საქართველოს ურთიერთობას ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს. კვლის-ნობით ებრაელებსა და ასურელებს.

როგორც ცნობილია, ებრაელების ბრველი იმპერატორი და დასახლება საქართველოში, ქართველ მემკვიდრეებში ცნობით, ჯერ კიდევ ქრისტეს წინ VI საუკუნეში უნდა ყოფილიყო. აქედან იწყება მჭიდრო კონტაქტი ქართველებსა და ებრაელებს შორის. და, ბუნებრივია, მათი დასახლება და მათი ენის აღნიშვნა ქართულად უფრო ადრეული ხანიდან იწყება, ვიდრე მრავალ სხვა ენაზე, მათ შორის რუსულ ენაზეც, საიდანაც ხშირად ვსახეობით სხვადასხვა ტერმინს, სხვებზე უფრო ხალხი ვხვდებით ქართულ წყაროებში „ებრაელად“ (ან „ურეხად“ თუ „ურეხად“) არიან მოხსენიებული, მათ შორის ბიბლიური ტექსტების ქართულ თარგმანში - „ებრაელი“. („ებრაელი“, შტრ. მაგალითად, ომისის ბიბლია, 978 წ. ხელნაწერი: „და იყო მუნ ჩუენ თანა კობაყ ერი ებრაელი“. დასაბუხა, თავი 41, მუხ. 12). ასევე როგორც მხატვრულ, ისე ისტორიული ხასიათის ლიტერატურაშიც (ანსკელი ქართლის ცხოვრება, არსენ ივალთოელი, XI-XII სს. ხელნაწერები ს-417, XII ს. ა-65, 1210 წ., და მრავალი სხვა).

ტერმინი „ებრაელი“ დღესაც ფართოდ გავრცელებული ქართულში, მაგრამ „მეტამორფოზა“ განიცახალა ნიშანი

სახალმწიფო 366

ს. შარდია • შარდია • ს. შარდია

დასრულდა შარდია

საქართველოს სახელმწიფო

საბეჭდო და გამომცემი სახლი

1982 - 1983

ქრისტიანული ნაწარმი

ნუ გულაღატებთ ეროვნულ ტრადიციებს

დასახლება საქართველოში, ქართველ მემკვიდრეებში ცნობით, ჯერ კიდევ ქრისტეს წინ VI საუკუნეში უნდა ყოფილიყო. აქედან იწყება მჭიდრო კონტაქტი ქართველებსა და ებრაელებს შორის. და, ბუნებრივია, მათი დასახლება და მათი ენის აღნიშვნა ქართულად უფრო ადრეული ხანიდან იწყება, ვიდრე მრავალ სხვა ენაზე, მათ შორის რუსულ ენაზეც, საიდანაც ხშირად ვსახეობით სხვადასხვა ტერმინს, სხვებზე უფრო ხალხი ვხვდებით ქართულ წყაროებში „ებრაელად“ (ან „ურეხად“ თუ „ურეხად“) არიან მოხსენიებული, მათ შორის ბიბლიური ტექსტების ქართულ თარგმანში - „ებრაელი“. („ებრაელი“, შტრ. მაგალითად, ომისის ბიბლია, 978 წ. ხელნაწერი: „და იყო მუნ ჩუენ თანა კობაყ ერი ებრაელი“. დასაბუხა, თავი 41, მუხ. 12). ასევე როგორც მხატვრულ, ისე ისტორიული ხასიათის ლიტერატურაშიც (ანსკელი ქართლის ცხოვრება, არსენ ივალთოელი, XI-XII სს. ხელნაწერები ს-417, XII ს. ა-65, 1210 წ., და მრავალი სხვა).

რამდენადაც დღეს, XX საუკუნის ბოლოს, ჩვენს ენაში მოგვიხდა შემოგვეტანა აქამდე ჩვენთვის უცნობი „აერთი“. როგორც ცნობილია, უცხოური ტერმინები უნაგვემწვლად მაშინ შემოვიდნენ ენაში, როდესაც სათანადო ეკვივალენტი ენას არ მოეპოვება (შემოვიდნენ ახალი სიტყვა, ანაღი ენება და მას ახალი სახელწოდება მოსდევს). აქ კი, ჩვენს შემთხვევაში, სრულიად განსხვავებული ვითარებაა: ჩვენ ჩვენთვის კარგა ხნისა და კარგად ნაცნობი ხალხის ენის აღსანიშნავად უცხო ტერმინი შემოგვატანეს უცხო ენის (ამ შემთხვევაში - რუსული ენის) გავლენით. ჯერ ერთი, სრულიად ლოკალური, რომ ებრაელების ენა „ებრაული“ იყოს, როგორც ეს ჩვეულებრივია; რუსების ენა - „რუსული“, სომხების ენა - „სომხური“, თურქების ენა - „თურქული“, და არა „აერთი“ (რომელსაც ზოგჯერ „აერთი“ უწოდებენ, მაგალითად, ქა ჩესი ლენინგრაფის წერილში ვახუთ „ობილიის“ შარშან ოქტომბრის ერთ-ერთ ნომერში), რაც ქართველთათვის გაუგებარია. თურმე არსებობენ ებრაელები, რომელთა ენა არა ებრაული, არამედ იერთიო (თუ „აერთი“)?! ენაში, რა გვაქვს ქართულ წყაროებში ებრაული ენისათვის: „ებრაელები“ („სწორი იყო ებრაელები“, ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, 1973, გვ. 145; „თქვა ფილიპე ებრაელთა ენით“, ათონის მონასტრის ქართული ხელნაწერები, და სხვ.) და „ებრაული“ (ქართლის ცხოვრება, XI ს. ხელნაწერები ა-1103 და ს-143, და სხვ.). ებრაულ ენად ვიცნობდით „ებრაული მშობლიურ ენას დღემდე“. ახლა იგი მოცემული ქართულ ენციკლოპედიაში (ტ. 3). იმავე ენციკლოპედიაში (ტ. 5) „აერთის“ შესახებ წერია: „აერთი“ (ებრა. იერთი - ებრაული) ებრაული ენის არასწორი სახელწოდება, რომელიც უკანასკნელ ხანებში იხმარება ზოგიერთ ენაში“. რუსულში ტერმინ „აერთის“ ხმარება გამოწვეულია იმით, რომ რუსი ებრაელისათვის „ებრაული ენა“ (еврейский язык?) - ეს ის ენაა, რომელიც გერმანული ენის საფუძველზე შეიქმნა და ცნობილია „იდიშის“ სახელწოდებით. ამიტომ, ებრაული ენის საღამარაკო ენად ქვეყნის გამო მათ (რუსმა ებრაელებმა) „ნამდვილი ებრაელისათვის“ შემოვიღეს ებრაული ტერმინი „აერთი“, რაც ებრაულად ებრაულ ენას ნიშნავს. ჩვენ, სამედიცინოდ, ასეთი „ვაკვირება“ არ გვაქვს, რომ გადავუხვიოთ ჩვენს ტრადიციას და

დავაინყოს დღემდე გავრცელებული სახელწოდება "ერაღმთი ქრისტიანობის" - "ერაღმთი ქრისტიანობის". თუ ჩვენ "ერაღმთი" ვხსნათ "ერაღმთი", მაგრამ ქართულად მისი ხმარება ნიშნავს გადაუცხვით ხაზი ქართულ-საბერძნულ მრავალსაბუთო ურთიერთობის და მათი ქრისტიანობის განხორციელების რიგობა სახელწოდება ქართული სამართლებრივი ასახული ფორმისა. (აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ტერმინი "ერაღმთი ქრისტიანობის" ქართული ქრისტიანობის განხორციელების რიგობა "ერაღმთი ქრისტიანობის" ნიშნავს და ჩვეულებრივ იხმარება ქართული ქრისტიანობის აღსანიშნავად. ამდენად, ქართულად მისი გაფორმება რიგობა "ერაღმთისა" ვაუკვეთისაა, განა დასაშვებია ანალოგიური წესით სხვა ენების სახელწოდებაში შექმნა, მაგალითად, "ლორეანის" გერმანული ქრისტიანობის, ან "არგენტინის" ინგლისური ქრისტიანობის, რამდენადაც სხვას რომ თავი დაეკნობოთ, "ლორე" და "არგენტინა" შეისარაფებენ და ამასთანავე გერმანულ და ინგლისურ ენებს აღნიშნავს. ამის შესახებ არა ერთხელ ითქვა და მანაც, ქართულ პერიოდიკაში და სატელევიზიო გადმოცემებში შეხვედებით ტერმინს "ერაღმთის" ხმარებას ქართულად "ერაღმთი ქრისტიანობის" ნიშნავს.

აქვე ვახსენებ შევებით სხვა ტერმინებსაც, რომელიც აგრეთვე ჩვენთვის ძველიაგანვე ცნობილი ხალხისა და მისი ქრისტიანობის ამ ბოლო ხანებში ხმარობენ. ეს არის "ასირიელი" და "ასირიელი ქრისტიანობის". ასე უნდა იქნებოდა მათი, ვინც ქართულ წყაროებში ცნობილია "ასურისა" და "ასურელის" სახელით. მათი დამკვიდრება ქართულმა საქართველომ ქრისტიანობის გავრცელებას უკავშირდება. განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ასურელი (ფიციე, რაც სირიელი) ეკლესიის და მათი ქრისტიანულ აღმოსავლეთში და, კერძოდ, საქართველოში. ამიტომ ასურელთა და მათი ენის მოხსენიება ქართულ ლიტერატურაში მისი სათავეებთან დაიწყო. ასე მაგალითად, ტერმინი "ასური" ("ასურნი") ხსენებული იონოსის წარმომადგენლებისათვის გვხვდება ჯერ კიდევ ბიზანტიის ძველ ქართულ თარგმანში, ასევე არაბული ლიტერატურაშიც (X ს-დან ვიდრე XIX ს-მდე; ხელნაწერი ა-95, X ს; ა-110, X-XI ს; ა-65, XIII ს და სხვ.). "ასურად" იწოდებიან ცნობილი ასურელი მოღვაწენი: ეფრემ ასური, ასური ამოღობარი და სხვ. "ასურნი" გვხვდება სხვა ხალხთა სახელწოდებებშიც: "ასურნი", ბერძენი, ხაზარი. ყოველიც უმეტესობაში ქართველი ("ქართლის ცხოვრება", IV) და მრავალი სხვა ტერმინი "ასურელი" "ასურის" შესატყვისად პირველად ვახუშტი ბერძენთან გვხვდება. შემდეგში ასეთი შენაცვლება ჩვეულებრივია ძველი ქართული "ასურისათვის": ისაყ ასურელი (კ. კვიციანი), ასურელი მამუბი, ასურელი მოღვა-

წერი (ილია აბულაძე), ნესტორიანი ასურელი (ა. ვაგაბიანი) და სხვ. ასურელი იყვნენ: ის მურტა, რომელმაც საქართველოში VI ს-ში პირველი მონასტრები დააარსეს (დავით ვარკველი, შოი მღვთმელი, თანე ზედაზნელი და სხვანი) და, შესაძლებელია, პირველი მონასტრული ასურელიაგან. უფრო გვიან, ეფემს უკვე XVIII ს-ში ჩვენში სახელმძღვანელო ასურელები, რომელთა ეპისკოპოსი ისაყ ერეკლე II-ს საქართველოში დასახლების უფლების სიხოვდა და რომლებიც დღეს საქართველოში მცხოვრები ასურელებს წინამძღირი არიან.

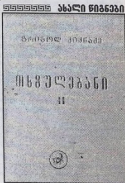
ამდენად, ქართული ტრადიცია არ იცნობს ტერმინს "ასირიელი". ასე იხმარება რუსულად - „асириты“ და სწორედ ამის გაცდენით მივიღეთ "ასირიელი", რომელიც ხშირად ეკლავ ქართულ ტრადიციულ "ასურელს", და ეს მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ სამეცნიერო თუ სასწავლო ლიტერატურაში, ასევე ქართულ ენციკლოპედიაში მხოლოდ "ასურელი" და "ასურული" იხმარება. (თანამედროვე ასურელი ენის გრამატიკა", თბილისი, 1968; "თანამედროვე ასურული ენის ტექსტობათა ლექსიკონითურთ (ასურულ-ქართული)", თბილისი, 1958 და 1980).

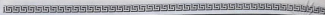
ქართული ენობრივი ტრადიცია "ასურელის" გვერდით, ბერძენთა, იცნობს "ასურულ ენას, ასურულს" (ქართლის ცხოვრება, კარაბაღი, 1889 წელს გამოცემული ქართული ბიბლია და სხვ.). უფრო აგრეთვე "ასურული ქრისტიანობის" გვხვდება "ასურებრი", როგორც ეს ზემოთ აღვნიშნა. ამდენად, ის, რაც ითქვა "ასირიის" შესახებ მისი ქართულად ხმარების უზარუნებლობაზე, შეიძლება გავრცელდეს "ასირიელსა" და "ასირიულ ენაზე".

და ბოლოს, საქართველოში მივყავართ ქართულ საზოგადოებრიობას - ფაქტობრივად მივეკიდით ჩვენს,

სხვა კულტურულ ტრადიციებთან ერთად, ქართულ ენობრივ ტრადიციებსაც: ნუ დავუხსენებთ უცხოურ ლექსიკას იქნადაც ამის საჭიროება არ არის.

სადაცხვეთა
 თსანაშრომა,
 №107, 1993 წ.

კვანა ბარულაძე

ქართული ენა და „ყრუ აბრევიატურების“ აქტურების პრობლემა

საქვასობე, სიტყვათმშობლების ერთიანი სტანდარტი არც ერთ ქვეყანაში არ არსებობს. პრობლემა თუნდაც ელემენტარული თეორიულური აბრევიატურის ანუ შესაბამისი სიტყვების საწყისი ასოებით საბრუნველად დამსაკური ერთეულის გარეგნული შეფასებაში არა გაუქვს გრადუცული სახის მშობლები - თანა არ წარმოადგენენ დამსაკური ერთეულებს. ექვემდებარებიან ტრადიციულ წესებს და შევსებულა თანამედროვე მოთხოვნების მომწებებია.

დენი წესები (ქართული სიტყვათმშობლებათა წესების ძველი და ახალი სიტყვები. „ქართუ ერთეულის“, № 3, 2000) თბი ძირითადი დებულებების გადამწვევების ენობათრება: 1) დამსაკური სახის სიტყვათმშობლები (აბრევიატურა - შესაბამისი სიტყვების პირველი ასოებისგან შემდგარი დამსაკური ერთეული და აკრონიმი - შემოკლებული სიტყვის, რომელიც შეიცავს თუნდაც ერთ სიტყვას ანო-ნიშნის, იწვრება ისე, როგორც ერთი სიტყვა და, პირაქით, იკოვსება ისე, როგორც წერია); 2) თუ საბრუნველად ერთეული მხოლოდ თანხმოვნება (კ.წ. „ყრუ აბრევიატურა“ ტერმინი გულისხმობს პროფ. გ. წიბახაშვილს), ხდება შობი გასტყვება.

პრობლემის წარმოადგენდა მეთვდ დებულების რეალიზაცია - „ყრუ“ აბრევიატურების აღფრება. ეს პრობლემა თბი ქართული ენის ერთეულებში იკონება იმ უპირატეობად გადამწვობა კვხოდ, ნებისმიერი შესაბამისი გაბითქის ბოლო სიტყვის ბოლო ასო კოდეფიის არის სიტყვად.

ეს მომწერი 1988 წელს შევამსიეთ (რ. ბერუღაიე - სამეცნიერო-ტექნიკური დარგების ქართული აბრევიატურის წესებისათვის, რესპუბლიკური კონფერენციის მისაღებად, კრებული „ენათმეცნიერება“, ტ. 2, თბილისი გამომცემი, 1988წ.) მანამდე კო შედეგი სიტყვით იწვრება შედეგად აბრევიატურაში თეს სიტყვად აღფრება სიტყვები (ქსორებმა შევტყობა კორექტურა თესის, სიტყვა: „ენი“) თნის ბოლო სიტყვის „აბრევიატურა“ ბოლო ფონემი ასევე თქმე (თბილისის უნივერსიტეტი ქართული ქართული დაინფორმაციის თქმეა. ამ კონსტრუქციას შეს არის აბრევიატურა სიტყვების „სტატისტიკური ქართული“. შობი ანალიზით და ექვითაბო სიტყვების კომპიუტერული მანქანა“) საბასო ერთეული ტეს, და გამარტოება სიტყვასიტყვა ტესის მანქანების აბრევიატურის წარმობა. შავალითად, ტეს (უდატერობული გამომთქვლელი მანქანა) სიტყვა (სწრაფმომქმედი ექვს) სიტყვა (პირადულური ექვს) და ა. შ. შედეგები გამომქვნიდა აკოდ. შ. მისებურის წარდგენით (რ. ბერუღაიე - ქართული სამეცნიერო-ტექნიკური აბრევიატურის და აკრონიმის ძირითადი წესები. სბრ. შერ. აკადემიის „საბმე“, №3, 1989 წ.) ამრთად, შესაბამისი ექვითაბის ბოლო ასოს ბოლო ფონემი ფუნქციონირებს ან სახელბითია ბრუნვის ნიშანია და შივებული არსებობს სახელის ბრუნვა მარტოება: თქმეა, თქმეაშ, თქმეაის, თქმეაბ, თქმეათ, თქმეაქ. პროფესორები ილ. დლონტი და გ. წიბახაშვილი წარდგენენ „ტერმინი დაბრუნვა გავრცელებული ტერ-

მინების შესობლებათა აბრევიატურა წესები და იგი შევფრადებენ ექვით დაბრუნებულ ტრადიციებსა და გომკრებულებებს. შავალითად ასეა შივებული ექვსი (საბასო კონსტრუქციის დიე) (დაბრუნვა გავრცელებული და ა. შ. დაბრუნული აბრევიატურის შესაბამისი სიტყვით აბრევიატურის თაქსტურა მარცხელისა და შერევათი სიტყვების თაქსტურა თანხმოვნების ან სიტყვების ადგბა და ამ ენით დაბრუნებული სიტყვების ერთეულების შექმნა“ (ილ. დლონტი, გ. წიბახაშვილი „წინასიტყვის შევტყობა“ წიგნში: რ. ბერუღაიე - რუსულ ქართული დამსაკური, თბი. 1993 წ. გვ. 22). მინისებრული დაბრუნვა აკოდებულ ექვსი სიტყვების ნიშნის სიტყვების შესობლებების პირველი და მეთვდ თანხმოვნის დაბრუნებულად. თულისბრება, რომ აბრევიატურის მეთვდ და შესამე თანხმოვნები არ ადგენენ ფონეობთა აკოდებულ კომბინაციებს (ეს ექვსი ექვსი სიტყვა შემთხვევასა) შავალითად შემოკლებული „ქართული სარწმუნო კომისია“ არის არსებითი სიტყვა (ექვს: ექვსა, ექვსაშ, ექვსაბ, ექვსაი, ექვსაქ, ექვსაგ, სიტყვა „კომისია“-სთან დაკავშირებით მანქანის სიტყვა სიტყვით უფროა გამომქმნის „ექვსა“ და „სიტყვა“. ესენი კარგობები, რომლებიც არ აკოდებულენ ქართული აბრევიატურის შექმნის ბრუნვით მოთხოვნები - შესაბამისი ექვსი (ამ შესობლებაში (კომისია) ბოლო ასო არ არის არც „ო“ (თნი) და არც „ი“ (თნი) არამედ არის „ა“ (თნი) აბრევიატურად სწრაფი ექვსა, სიტყვა კრატობა გრუნდება შესობისნული სიტყვური აბრევიატურული წესებიდან გადახრბა აბრევიატურების საწარმოებულ სიტყვების პირველი მარცხელის გამოწვევის თანხმოვნე. შავალითად, „ექვსაბრუნვა“ (ან რეკონსტრუქციის სარწმუნო უნის (ან ბლიკის მისობთ) „ექვსაბ“ („სიტყვაბო“) ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ეს ენა იმთბითავე უკოდებულ თქმა ქართული აბრევიატურის შედეგის ძველ წესებში.

ორითად სიტყვა რამდენიმე კარგონული გამომქმნის ანბათა სახელწოდებების დამსახრებულად ბრუნვის საწარმობდებოდა „სიტყვული სიტყვის მანქანების ბასობადობა“ არის არა „სიტყვაბ“, არამედ შესი (ან დაინფორმაციის უფროა სწრაფი შექმნა დაბრუნული ბრუნვების გადახრბა) არის არა „დებულებ“, არამედ დღეი (ან ინტერეცია თვარობული დღეი „დებულებული“ სიტყვების მანქანის თანხმოვნების) არის არა „დებულებ“ და არც „ეს-ინტე“, არამედ დღეი (ან დაინფორმაციის) თაქსტურული კარგონული „ბონი“ თქმა, სწრაფულად ექვსებრება სიტყვა „ეს-ინტერეცია ბაბობა გავრცელებული“ ექვსი და ა. შ.

საგარეო პოლიტიკა

კიდევ ერთხელ ილია ჭავჭავაძის „კაცია-ადამიანი?!“ -ს სათაურის შესახებ

ქართული კრიტიკული რეალიზმის უდიდესი ფუძემდებლის ილია ჭავჭავაძის მიერ შემკვიდრებულ იქნა ერთ-ერთი მთავარი აქცია-ადამიანი?! განსაკუთრებული მნიშვნელობის ნიშანდობელია. შეიძლება თამაზად ითქვას, რომ თავისი კრიტიკული-მამხილებელი პათოსით ამ ქმნილებას არათუ XIX საუკუნის არამედ საერთოდ ქართული დიქტიონარის ისტორიაში ბადალი არ მოეპოვება. იგი კრიტიკული რეალიზმის მეოთხდის ჩამოყალიბებასა და დაგვიანებაში უდიდეს როლს ასრულებს და ნიშნის ფუნქციასაც ასრულებს. საქმე ისაა, რომ ძველ მამხილებელ პათოსთან ერთად ამ ნაწარმოებში იგრძნობა უმადლესი მხატვრული ოსტატობა, ტიპების ტიპურ გარემოში ხატვის ხელოვნება. ექვლავფერი ეს კი დაგვირგვინებულია ნაქვედი სიტყვით, დახვეწილი სტილისტიკით, რაც გამოიხატება მრავალფეროვანი და ნაირგვარი „ქობრთვი ხატურებების“ მიმართულებით. ესენია: იდიომები, ანდაზები, აფორიზმები, პარონომასიული თემები, ციტაციები, პერიფრაზები და ა. შ. ექვლავფერი ეს დიდად განისაზღვრავს და განამარბობს დიდმოთხრობის ხალხურობას. ხალხურობა კი მითითებული მეოთხდის მიმდევართათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის ფაქტორი გახლდათ.

ყოველივე ზემოთქმულის გამო ერთობ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქმნილების სათაურს, მათ უფრო იმ დროს, როცა ვიცით: ილია ჭავჭავაძე სათაურს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა. მას მიმჩნევდა ძირითადი იდეური შინაარსის ამხსნელ-განმმარტებელ საშუალებად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ილია ჭავჭავაძე სათაურის შერჩევასა და შეგნების დახვეწილებული ოსტატი გახლდათ. ამასვე ბევრი პირდაპირი და ირიბი ნიშანი შეტყვევებს. თუნდაც ის გაუიხსნით, რა ღრმა შინაარსს დებდა იგი სულხან ორბელიანის წიგნის სათაურში. „სიბრძნე სიცრუისა“, როგორც სათაური, ილიას აღფრთოვანებასა და განცუ-

ფრების იწვევდა. ამიტომაც მის გაშიფრვის დიდი დრო და ჭერეთა დახატვა და არცუ-დად გაიხატა: მოვეცა ამ სათაურის გენიალური გახატვა: სიცრუეში, ტყუილში, არაკეთილ დიდ სიბრძნე შეიძლება იდოს და მეთხველი ამ სიბრძნეს უნდა მისწვდეს.

ახვევ სათაურისადმი ილიას სეროზულ დაშოვანებულებასზე მეუთითებს ზოგერთი მისი სტატიის დახატვა. აქედან აქვთა დადალი. მითითებული სტატიის შინაარსიდან გამომდინარე, უნდა ედიაროთ, რომ სათაურის ოსტატურად არის მიგნებული. აქ მსჯელობა საქართველოს სიძველესა და ქვეზე დაფუძ-სირებულ მონაცემებსა გაშლილი. მწერალი საქართველოს ამგვარ სიძველესზე დაფრინო-ბით ჩვენი ვრის ისტორიის გამალებულებებს მეუთითებს, რომ მიწიდან ამოდებულ არქეო-ლოგიური ნაშთები, ძირითადად კი ქვეზე იმაზე დადადეგენ, რომ ქართველებს უჭველესი და მსოფლიო მნიშვნელობის კულტურული წარ-სული აქვთო. ამ მონაცემების გამოშვერებით ილია ჩვენი წარსულის პროფანაციის მოსრ-ნეთ სასტიკად აკრიტიკებს. საგულისხმოა, რომ სათაური „ქვითა დადალი“ ავტორს ადებული აქვს მოწინააღმდეგის, პოლემიკური მეტოქის სტატიიდან. ექვლავარმა ედად. ვალმტრემმა დაბედა სტატია „И камни возопишот?“ (ქვე-ბიცი იდადადეგენ). სადაც ქართული ვრის დამ-ცრობის ხარჯზე ამოტყვევებულია სომეხი ვრის წარსულის სიდიადე. ეს პატროტმა მწე-რალმა ვერ მოთმინა და საკითხი საგანგებოდ შეისწავლა. ახე შექმნა ქართული პუბლიცის-ტიკის შედეგის „ქვითა დადალი“.

აქ შევხვდებით ერთი მნიშვნელოვანი ხერხი ავტორისა: მან იცის, რომ საკუთარი სტატიის, საერთოდ ნაწარმოების სათაური შეიძლება სწორედ მეტოქის მასალაში იდოს. მაშასადამე, დასათაურებისას ილია ექვტრე-რად იყენებს სხვათა ნაშრომებში არსებულ სასათაურე სიტყვებს. რაკი ეს წესი დადადას-ტრუთ „ქვითა დადალის“ მაგალითზე, შეიძ-

ლება ვიფიქროთ, ხომ არ არის „აკაცია-ადამიანი“? აღებული რომელიმე ისეთი ნაწარმოებიდან, რომელიც ერთგვარი საფუძველია ამ სატირული დიდმოხრობისა?

აქ კი უნდა შევნიშნათ:

მოითიებული მოთხრობის სათაური ბევრს აკვირვებდა. მის შესახებ აზრი გამოუთქვამთ მეცნიერებს, კურნალისტებს, დაინტერესებულ პირთ (ამ მხრივ შეიძლება დასახედდნენ ვახტანგ ვახანია, რამდენიმე შენიშვნა ა. ჰაუ-ჭავჭავაძის „აკაცია-ადამიანის“? შესახებ, ილია ჰაუჭავაძე 150, სათუბილო კრებული, თბილისი, 1987, თსუ გამომცემლობა; კ. დონდუა, „აკაცია-ადამიანის“? სათაურისათვის, კომუნისტური აღზრდისათვის, 1938, №10-11; მ. ხანდუკელი, ილია ჰაუჭავაძის მიხტერული ოსტატობა, თბ., 1960; დ. მენაბდე, XIX საუკუნის ქართული კლასიკოსები და ძველი ქართული მწერლობა, თბ., 1973; ა. ბაქრაძე, ილია ჰაუჭავაძე, თბ., 1984 წ. და სხვა). იყო მოხატვრა, თითქოსდა სათაურის ორი სიტყვიდან ერთი უფრო ფართო ცნებაა, უფრო ვრცელ შინაარსს გულისხმობს, მეორე - უფრო ვიწროს. მაშინ დიდი ავალა ეძლეოდა ასეთ თვალსაზრისს: ილია მსჯელობს ღუარსად თათქარიძეზე გვიხუ-

რათებს მის უაზრო ცხოვრებას. მაშასადამე, მას ჰგონია, რომ ღუარსაში არის ადამიანი, მაგრამ არ არის კაცი, კაცური კაცი... ამ შემთხვევაში უფრო მაღალხეობრივ ცნებად მოიაზრება კაცი, ხოლო უფრო დაბალხეობრივ სიტყვად ადამიანი. იყო ამის საპირისპირო მოსაზრებებიც. ბევრი კამათობდა ამის თაობაზე, რომ ეს ცნებები (კაცი და ადამიანი) ტოლფარდი ერთეულებიაო. ამგვარი მსჯელობისათვის, თითქოსდა, წერტილი უნდა დაესვა აკად. აღ. ბარამიძისა და აკად. შ. ძიძიგურის წერილებს, რომლებშიც საესებით სწორად არის გაგებულნი ამ სათაურის არსი. მოითიებულა, რომ სასათაურე მასალა წამოღებულია „ეფესხსტკეოსნიდან“, ხოლო ცნებები „ადამიანი“ და „კაცი“ აქ თანაბარვალენტო-ეანია.

მუხედავად ამისა, შემგომ ხანებშიც და დღესაც წერილობითა თუ ზეპირ გამოხედებში შევხედებით მსჯელობას ამ ცნებათა დაპირისპირებაზე. ამიტომაც საჭიროდ მიუჩნევთ მოთხრობის სათაურის შესახებ გაეიზოროთ არსებული თვალსაზრისი და შეიძლება სხვაგვარად რამდენიმე ახალი მომენტაც განვიხილოთ.

უწინარეს ყოველისა, გადავხედოთ ილიას 'ხოგიერთ ნაწერს, სადაც ხშირად იხმარება „კაცი“ და „ადამიანი“. ამის შემდეგ ენახოთ, არის მათ შორის რაიმე ნუანსობრივი სხვაობა თუ არა! წინდაწინვე შევნიშნათ: ილია ჰაუჭავაძის ნაწერების მიხედვით ამ ორ ცნებას შორის რაიმე სხვაობა არ შეინიშნება. ისინი ტოლფარდი სიტყვებია. ავიღოთ, მაგალითად, „მეზაურის წერილები“. აქ ერთმანეთის გვერდითგვრდ ხშირად არის მომარჯვებული მოითიებული სიტყვები, ოღონდ მათ შორის არავითარი ნუანსობრივი სხვაობა არ შეინიშნება: „ის თითოეული ნაპერწკალი, რომელიც არ შეიძლება რომ უოველ კაცში არ ჟოლაფდეს, ერთ დიდ ცეცხლად შევავაროო...“ [1,165].

მეორე მაგალითი: „მოეალეა ღვთისა და ქვეყნის წინაშე შეხედეს განათლებულს კაცს საბაბოდ ვინების განაფხისხებლად“ [1,166].

მსგავს მაგალითებში თავისუფლად შეიძლება კაცი შეიცვალოს ადამიანით. ამით შინაარსი არ შეიცვლება. იგივე ვითარებაა იმ მაგალითებში, სადაც ცნება ადამიანი გახლავთ გამოყენებული.

„დადამადა მისწვდა ადამიანის ფეხის სმა,

მისწვდა ადამიანის მორტყეული ხმაურობა“ [1,174] „ნახევარი უბედურებაც ადამიანისა ქვეყანაზედ არ იწებოდა“ [1,175] „და ახა, იბრძვის ადამიანი“ [1,175] „შენის კალთის ქვეშა, ვინ იცის, რამდენი გაბოროტებული მეტერი ადამიანისა ესაა . თავს იმაღლავს?“ [1,175] „რომელაც ადამიანის დამფრთხავს გონებასა და უბედურობას ბედნიერებად აქეწებს ხოლმე“ [1,175] „გათენდა და გაიხმაურა ქვეყანამ ადამიანის ხმათა“ [1,175] „მაგრამ უფრო უმეტესია ადამიანი, რომელსაც ძალშააც არა სძინავს“ [1,176].

აქ ყველგან შეიძლება ადამიანის ადგილას კაცი მივწეროთ და შინაარსობრივი სურათი არ შეიცვლება. იქვე, იმავე გვერდზე მომარჯვებულია სიტყვა „კაცი“, სუსტად იმავე მნიშვნელობით, რასაც ატარებს „ადამიანი“:

„იქნა მოხევე ძალიან კაცი გამოფაგა“ [1,176].
 აქ გამოხატულია, არც მეტი, არც ნაკლები, უფაზრი:

ჩემი მოხევე ძალიან კარგი ადამიანი გამოფაგო.

იგივე ითქმის იმავე გვერდის სხვა მაგალითზეც:

„იგი იყო ჭადარა-მორტყული, ხანში შესული კაცი“ [1,176].

აქაც „კაცი“ შეიძლება შეიცვალოს ადამიანით.

იგივე ეთარება სუფევს „გლახის ნაიმობშიც“. აქაც კაცი და ადამიანი ტოლფაღენტოვანი ცნებებია.

„პირველი სისხლი უბოროტო ქვეყანაზე კაცმა კაცისა დაიანთხოო. კაცი მოსისხლეა, მეც კაცთაგანი ვარ“ [1,176].

ყველგან, ხადაც კი კაცია გამოყენებული, შეიძლება გწეროს ადამიანი და ახრი იგივე დარჩება. იგივე ეთარება ამ მოთხრობის სხვა ადგილებშიც. ყველგან შეიძლება ერთი სიტყვა მეორით შეეცვალოს [1,184-185].

მაგაეხი ეთარება „აკაცია-ადამიანიშაც?“. ლუარსაბზე აქ ნათქვამია: „ის კი არ იცოდა ამ ბედნიერმა ადამიანმა...“ [1,286] „აი, დავითი, ჩემი მისული: იმას კაცად არაიერ ავღებს“ [1,] „რაც იმან იმითხედ ილაპარაკა, ადამიანისიგან არ გაგონილა“ [1,292] „აბა, ამისთანა დროს კაცი შინ დადგება?“ [1,294] „ქალს ქალობა აღარ ეტეობა, კაცს - კაცობა“ [1,30] „შენ კი ჰუდი ვეხუროს და კაცი გერტყას?“ [1,354].

როგორც ვხედავთ, კაცი და ადამიანი, ილიას

გაგებით, ტოლფარდი ცნებებია.

როგორც ადამიანი გულისხმობს მარაკაცს, ისე კაცი მოიაზრებს დედაკაცსაც და მამაკაცსაც.

ახლა ვნახოთ, თუ რა ეთარება „ვეფხისტყაოსანში?“ რა თქმა უნდა, იგივე კიდევ მეტიც ძველია, რუსთველის ეპოქაში, კაცი და ადამიანი უფრო მეტადაც კი ემთხვეოდა ერთმანეთს, ვიდრე ილიას დროს. თუ ილიას იმის განმარტებაც კი დასჭირდა, რომ კაცი ზოგადი სახელია და იგი გულისხმობს როგორც ქალს (დედაკაცს), ისე კაცს (მამაკაცს), რუსთველის დროს კი განმარტებაც არ იყო საჭირო.

იგერ საამისო მაგალითები:
 „იურცა იმინეს კაცი ვარც“ (12,3).
 ექვი არაა, აქ კაცი გულისხმობს ქალსაც და მამაკაცსაც, სახოვადოდ, ადამიანს: „კაცი, ცრუ და მოღალატე, ხამს ღახებრითა დასაპრელიად“ (162,4). აქაც კაცში გულისხმება ადამიანი (ქალი ან მამაკაცი). „მნახავიცა კაცი, შენი არ მენახა“ (291,1); „ყოფელი კაცი ხართ მცნობელი“ (311,1); „უგულო კაცი ვერ კაცობს“ (848,3). ასეა ყველგან. „კაცი“ იგივეა რაც „ადამიანი“.

ახლა ვნახოთ ის ეთარება, სადაც „ვეფხისტყაოსანში“ კაცი და ადამიანი ერთმანეთის გვერდით არის ნახსენები, როგორც ტოლფარდი ცნებები და საიდანაც ილია ჭავჭავაძემ აიღო თავისი მოთხრობის სათაური.

აეთანდოდი ტარიელის ამისი გასაგებად ვეფხისტყაიან რაინდს უკან მისდევს გახველებული მიჯნური გამოქცეულში შვეა, იქ დამეს გაათუნებს, მეორე დღეს კი სადღაც წაეა, ქებაოეანში რჩება მისი დობილი ასმათი. აეთანდოდი გამოქცეულისიკერ წაეა. ქალს ჰგონია, ტარიელი დაბრუნდაო და გარეთ გამოიჭრება, ოღონდ ხელთ შერჩება უცხო კაცი. ქალი შეტეუნდა. სტუმარი ხოხოცე, უამბოს უცნაური რაინდის ამბავი მისპინძელი სტუმარს მტკიცე უარს უცხადებს. ქალი წრაღლებდა, ტარიელს შემწედ ეძახდა, აეთანდოდი კი ვეფდრებოდა.

„ვეფოლი: „სოულქ რამე ვიციე? კაცი ვარ, ადამიანი“ (233,1).

მაშასადამე, ეუბნებოდა: სული მოითქვი, გაუქვდი, რა უნდა დაეიშავო, კაცი ვარ, ადამიანიო.

როგორც ვხედავთ, აქ თანაბარფაღენტოვანი ცნებებად არის წარმოდგენილი კაცი და

ადამიანი, ამ თანაბრობას ადასტურებს რედაქტორი-გამომცემლებს მიერ ორ სიტყვას შორის ნაგუბრული სახეუნი ნიშანი შიშვე. „კაცი ვარ, ადამიანი“ ნიშნავს კაცი ვარ, ადამიანი ვარ, არაფერს დაგიშავებ, მხოლოდ იმ უცნაური მოყმის ამბავი მიაბმო.

საგულისხმოა, რომ რუსთველისათვის (ერტოლა, მისი ეპოქისთვისაც) უფრო გაერცვლებულა ფიფქვია სიტყვა „კაცი“, ხოლო „ადამიანი“ რამდენადმე უფრო იშვიათი ტერმინი ჩანს. შემთხვევითი როდია, რომ „კაცი“ პოემაში გვხვდება უამრავჯერ და სხვადასხვა ბრუნვაში, ხოლო „ადამიანი“ ერთხელ [23].

აქ საგულისხმოა შემდეგი: რუსთველს ჯერ მოატქვს საყოველთაოდ ცნობილი სიტყვა „კაცი“, მერე კი მას ახესტებს ნაკლებგავრცელებული „ადამიანი“, ოღონდ კონსტრუქცია იხეთია, რომ იგულისხმება – „კაცი“ და „ადამიანი“ ტოლფარდი სიტყვებია.

ახლა შინაარსობრივი მიმართებაც დავადკინოთ სათაურსა და მის წყაროს შორის.

ილია ჭავჭავაძის კარგად ქმონდა გათვალისწინებული ავთანდილის ხასიათი, იცოდა მისი კაცობრივი ღირსებები. ამტომაც მისთვის, როგორც მკითხველისთვის, სრულიად ბუნებრივია მოყმის განაცხადი: **კაცი ვარ, ადამიანიო.**

ილიას წარმოდგენით, ადამიანი მართლაც არის კაცი, ადამიანი, ხანმოკლე მოქალაქე, საზოგადოების ღირსეული წევრი. ის სწორედ ისეთი პიროვნებაა, ვინც მარტოოდენ საკუთარ კუჭზე არ ზრუნავს, ვისაც სხვები ჰირი და გარამი გულსა სტყვენს, ვინც საკუთარ და სხვის ჰირს არ ანხეავებებს. ის ეერ რნება გულვრთლ მაყურებლად ირგვლიე მიმდინარე პროცესებისა. ილიას ფიქრით, სპასპეტს დიახაც ქმონდა უფლება ხმაიავლა ვთქვა და გაეცხადებინა, **კაცი ვარ, ადამიანიო.**

ილიას წარმოდგენით, საიდევლო კაცის, საიდევლო ადამიანის ავთანდილის ანტიპოდაა ლუარსაბ თათქარიძე. ის საქმლის მომხელელებული აპარატი უფროა, ვიდრე პიროვნული ღირსებებით შეგკული არსება. იგი ცხოველია, პირტეკვია, რომლის შესახებ შეუძლებელია თქვას, რომ ისიც კაცია, ისიც ადამიანია. ამტომ, აღგვიწერს რა მის მღორტ, უფურულსა და გულგრილ ცხოვრებას, აეტორი სათაურშივე პრობლემურ შეკითხვას გვი-

ყენებს: ესეც კაცია, ესეც ადამიანია? *მისთვის* შეიძლება ავთანდილის მსგავსად კაცი და ადამიანი ვუწოდოთ? ამ საორტოკოე კითხვის პასუხი მკითხველსა უნდა გასცეს, აეტორი წყერ გვაუბლებს მასზე პასუხის გაეცმას, როცა ჯიქურ გვეკითხება: ეს წემი პერსონაჲ, ლუარსაბ თათქარიძე, კაცია, ადამიანი?

მოელ მოთხრობაში ისეა დახატული ადამიანის ეს კარიკატურა, ანტიპოდი, რომ ბოლის ერთადერთი პასუხიღა გვერნება: ეს არსება არ არის კაცი, არ არის ადამიანი.

აღნიშნულის შემდეგ შეიძლება ეიმსჯელოთ სათაურის გაფორმების სისწორეზეც, რა თქმა უნდა, აეტორის ნებას უდიდესი ურადლება უნდა მიეცეს, ოღონდ ზემოაღნიშნულა და გამომდინარე, სასებთო ცხადია, როგორ უნდა გაფორმდეს მოთხრობის დასათაურება. ამ მხრივ ნიმუში უნდა ავიღოთ სათაურის წყაროდან. წყაროში კი ვკითხვლობთ: „კაცი ვარ, ადამიანი“. ეს თხრობითი წინადადება და ბოლოში მას წერტილი ესმის. ილიას კითხეთ-ძახილის წინადადებას, რა თქმა უნდა, კითხვა-ძახილის ნიშანი ესაქტირება, ოღონდ დგას საკითხი: კაცია-ადამიანი?! თუ კაცია, ადამიანი?!

პირველი უახრო კომპოზიცია, თუ ტოლად შერწყმულ კომპოზიცს ვაკეთებთ, მაშინ უნდა მოვეკლო ასეთი რამ: კაცია-ადამიანია? ოღონდ უნდა შევნიშნოთ, რომ „ეუფისტეპოსანში“ ვეატქვს არა კომპოზიცია, არამედ ცალ-ცალკე დაწერილი ორი სიტყვა, ფაქტობრივად ორი წინადადება: კაცი ვარ, ადამიანი, რაც ნიშნავს: კაცი და ადამიანი ვარ. ამ ფორმას, კითხეთ-ძახილის წინადადებად გარდაქმნილად, შეესაბამება ფორმის: „კაცია-ადამიანი“?

ეს ნიშნავს: ლუარსაბიც კაცია, ლუარსაბიც ადამიანია?

დიახ, კაცია, ადამიანი?! გამოხატავს ზუსტად იმ შინაარსს, რაც შებრუნებულად პოემაში დაფიქსირებული და რომლის საპირისპირო იდეის გამოხატეც აეტორს, ილია ჭავჭავაძის ეწედა.

საზრუნავი ლხინიკა:

- 1. ქართული მწერლობა, ტ. II, თბ. 1993.
- 2. „ეუფისტეპოსანი“ სამეფნია, შედგენა აკაქ შანიტს, თბ. 1956.

საბოროტო საზოგადოება

ილუსტრაციული „ვეფხისტყაოსანი“

ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორის მისაღებად გამოცემულია რუსთაველის ერთი ვარიანტი პორტრეტი (ავტორი ა. ვეჩია), რომლის ურთიდაც „ვეფხისტყაოსნის“ ხიფათი გაშლილი. (1) პოეტის ტრადიციული გამოსახულების მიღმა, შორს, ქაჯეთის შიგნით ციხე აღმართული, უფრო აქტიური, დაბლა, მსხინაფიცები შემდგარნი და მისკენ მიმართული თაბიბობებნი, თუ როგორ შედგენილი იყო ტარიელს ბეჭეზე ვეფხისტყაოსნის ტყვე აქვს მოხსმული ცხადია, პორტრეტის ასეთი ფორმა „ვეფხისტყაოსნის“ შემდეგი სტრიქონებით არის შთაბრძნობული:

„თქვეს: ავითაბობთო, ვითა ვქნათ, ავ გამოვრევა ჩველია,

ახი თახხა აჯობებს, თუ გამოვრევა მქმნელია“ (2, 1286, 3-4).

პოემის ეს ეპიზოდი არსებითად აძევს აქვს ილუსტრირებული ა. თათბიძე (3). ტარიელი აქ სახით წყნარია და შეგობობის ნახატის კომპოზიციურად შემკვრელი დეკორატიულიადაც არის გარდა, აბჯარზე მტრობად მონაშრული ვეფხისტყაოსნის გამაბრუნებს, სახასიათო ატრიბუტების აბჯარით წყნების გამო კი მის თავის დროზე ა. სტალინის შენაშნა დაუმსახურებია, როცა „ვეფხისტყაოსნის“ შ. ნუკუბიძისეული რუსული თარგმანის გამოცემის ხახვანალო ცალი დაუთვალეფრებია, მის ამ ილუსტრაციისათვის წაუჭრია, „Мача не имеет характера шкряпа; სათანადო განმარტების შემდეგ კი სტალინის თითონვე გადაუხალა (მოუხსნია) ამ შენაშნის ტექსტს: ხაქუხა, რომ სურათით ბუნდობანდ, მაგრამ მისი; ნახს, რომ ტარიელს აბჯარზე წამოსხმული აქვს ვეფხისტყაოსნი. — წერს ა. ბარამიძე შ. ნუკუბიძის სხოენისად მიღწილ წერილში (4, 232). ქაჯეთის ციხის დახალაშქრავად მისული ტარიელი ა. თათბიძის რომ მართლაც აბჯარზე წამოსხმული პოეტის წარმოდგენა, სიუვეტურად მისი მომდევნო ილუსტრაციითადაც ნახს, უკვე დაქვემდებარებული ციხის და აბ-აქ დაქვემდებარე მის დამცველთა ფონზე ნესტანი შეყრია ტარიელს და ისინი გადასველიან ერთმანეთს; რუსთაველურად ეს არის: „ჯანი დახედეს შეგაყულნი, შეუდეს და გააერეს სტრედა.“

ნახს, მისა შეგაყულად გამოეშვა მოყრეველია.

შეგარადი მოეხადა, შეგნის აკრა თისა დედასა,

მ. კ. გ. ლ. ი. მკერდისა შეეწება, გადავლოველი ევლა“ (5, 14).

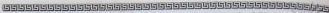

შეგაეხადევს ნაცემული დაუხატავი ტარიელი ქაჯეთის ციხის მისადგომებთან და, გულიაშვილია და თ. აბაქველია, ხალციხე, ქაბულაძეს კი ნ. ე. ს. ა. ნ. ა. ნ. შეყრისას. აქ მის მუხარადიც ახურავს, ხალციხე ვეფხისტყაოსნის მარჯვენი მხარზე აქვს გადავლებული და სურვის მხრიდან მარცხნივ გამოშლილ ქაბორთან კი, მარჯვნივ, მის ვეფხისტყაოსნის მოუხსნის.

ახლა რა არის აქ საურაფლები? ცნობილია, რომ ვეფხისტყაოსნის რუსთაველის პოემის მოავარი ხამხალია: იგი ნესტანის მტანჯველ მოყრეუბანთან ერთად ტარიელის უსახლდრო ტრადიციისად გამოხატავს (5, 189) და სიუვეტურად მოველ პოემაში გაშლილი, იღონდ, ისე კი, რომ მის თავისი დასაწეისი, კულმინაცია და დასასრულიც აქვს აღწერილი, ტარიელი მხოლოდ თავისი ტრადიციული ფიქვის უსმისეს პერიოდში ვეფხისტყაოსანი რაინდი, და არა სიუვეტურად, რასაც თავისი სიუვეტურის გამო სათანადოდ ვერ ითვალისწინებს საბოთი ხელაფრება: ე. ა. ტარიელს მამიდაც კი ვეფხისტყაოსნის შემოხილეს წარმოვლადეჭენ მხარეებში, როცა სიუვეტურად მის იგი არ აცვია. ამის ჩათვლი დადასტურება სიუვეტურად მხარეებშია კომპოზიციები.

სიუვეტური ტარიელი თავიდან ხახვანის კარზე აღწეული რაინდია, დადი და დროებით, სულდობი და სიუვეტური მშვენიერებით ხაქუხ და სიუვეტურადი ევლა ხამხალიცა უნდა, ვეფხისტყაოსნის ხამხალი მის მხოლოდ განსაკუთრებულს სიუვეტურად შეყრისა და მართალი კოდექსი, ხალციხე, როცა ეს სიუვეტურადი ხახვანის შემოხილეს, მან ეს ხამხალი გაიხილა და ევლა აღწეულ რაინდად იქცა, ჯაჭვმუხარადია და აბჯარით მოითრია, ხალციხე დაუჭრება.

ტარიელს იმის ნიშნები, რამაც ბოლოს ვეფხისტყაოსნისათვის მოეცინა, პირველად მამიდა დაუტყუ, როცა სიუვეტურად ნესტანის ამო ძეგნით იმდენადეჭრებულ იმდენ სიუვეტურად დაუჭრება; ეს კარგად ნახს ფრიდონისა და მისი შეხედვრის ეპიზოდის პირველივე სტრეფიდან.

„ღამით მეგულო, მივიფიქო, ზღუდა პირსა ან-
დეს ბაღნი,

შევიბო ქალაქი ვეახდენით, ცალკერმ იყენს
კლდეთა ნაღნი,

არ შეამის კაცთა ნახე, მიდავიდექს გულსა
დაღნი.

შენ გარდავხე მოხვეწებოდ, დამხედეს რამე
ხენი ღადინი(589).

დაეუკუთრდეთ „ღამით მეგულო“ ამბობს ის,
რაც იმის ნიშნავს რომ ნესტანზე ყოქრით
წადებულს უკვე იმაში გარკვეული კი უბირს ხად
და რაფის დადის, ღამით თუ დღისით, ხოლო
ახლად ქველს კი, რაკი კაცთა შორის უფროც
უბირს, ამიტომ რომ ჩემში კდევე უფრო უბედურად
გრანობს თავს, ეს იმის ნიშნავს რომ ქვეყნობიერ-
ად მის უკვე კლდური ტრამპლები და მხეცთა
საუფლო შამხარებუბი იხმობენ, ხადაც ფრიდონთან
წამოსული გადაბარებუბა კოდეკ, ოლონდ, ამასაც
აღნიშნულთან ერთად, იხეი ფონს უბედინის რუს-
თაიული, რომ მხატვრულად რაც შეიძლება ზუს-
ტად იყოს მოტივირებული მისი ეს ტრავმატული
ნაბოცე.

ერთ დღეს ის და ფრიდონი ხანადიროდ გაუფ-
დენს და „ზღუდასა ზედა წაწერულსა ქედსა რასმე
გადაადგენს“. აქედან პორთისინტ-მდე მხოლოდ
ფელსმდელი მხორტავი წყალი იყო გაშლილი;
უკვე ფრიდონს გაახსენდა: ერთხელ, ნადირბობისას,
როგორ შეამწია ზღუდის ამ დაუსრულებელ ხი-
შორებში რადაც სწრაფად მოძრაობა რომ თანდათან
მათხლოვებულში კი ნაგი ამოიღეს, რომელსაც
„გარ-ფეარა ხამოსელი შრავალკერი“ (623,2) და

„წინა კაცნი მიზივდიდეს (9623, 3) „საქანი სმის
ვითა ფისანი“ (624, 1); ნაბირს მოღწეულებს ნაგ-
დან

„კელი გარდმოსხვეს, ხიხინო ქნასტ მისისა
თისხანი.

მის რომე ვლვა სკრთებოდა, ყურნიცა ჰგვინდეს
რისანი,

მან განანთდა ქვეყანა, გაცუდდეს შუქი
შისხანი“(634)

„სიხარულმის ამსქარა, ამითროლია, დაც-
მელწა“, რადგან ათი ვარდი შეტყუებოდა, რამე
თოელსა არ გხეწა“ (625, 12) და გადავწყვიტე მისი
ხელში ჩაგდებათ. – განიერბობდა ფრიდონი.

„მეშია შევა სულაერი რამცა ვითა გარდებე-
წაო“ (625, 4), გაცუტყუებოდა მის და სწრაფად დამ-
კვებულა მათკენ, მაგრამ ნაბირსაცენ გაშლიდ
შამხარში თურმე ისეთი „სმა და ზოდალი“ მის-
დევდა თან, რომ ზინგებს მადლეე უგრძობით
სამშინოება და რაცა ფრიდონის ეს ტვერი გაც-
დევთა, ნაგი უკვე ისე შირს უოფილა ზღუდაში, რომ
„მნდა ოდენ მისის ტაფხალსო“ (626, 3), გულწრფე-
დად წუხდა ახლა იგი.

„ტალო“, ა. შანთის განმარტებით, „ახლად
ნახული მისი შუქია“ (6), ანუ მისი ისეთი ნაბედა,
რომელაც თანდათან იღვევა პორთისინტს მიღმა და
სეფდას ვაცოვებს.

ცხადია, ეს სახე, ნამომბით რომ მოვლანდებ
ცნობიერებაში, თავად მოხრობების განცდასაც
იტყვის, მაგრამ მოვლი კონტექსტით უფრო
შესაბამისი მონაც ტარიელის განწყობისთვის
არის რაკი ზღუდაში ტრიალით ვერაფერი ვაიფო
ნესტანისა, რადაც მოკაბტე იმეფთა სხედვის
დაუბრუნდა, მაგრამ ფრიდონის ამ ნამშობით
ახლა ზღუდაშივე გაუტრა იგი! ამიტომ არის, რომ
რუსთველი სასეზობზე ეპიზოდებად კი აღარა
შეღის მის მომდევნო ხომკმელს, მაგრამ ვად-
მოფუცემს, რაც უკვე ნაწევრების მხატვრული
დოციკის ზუსტი დასრულებუბა:

„ფრიდონითი წარმოსრულებან, წავე ბებინდ,
ელა ვარბ.

რომე არა არ დამირსა, სხელთა ზედა, ზღუდა
გარბ.

შეგრა მისხა მნახავხაყო კაცსა ვერს შეკვერტ
გულს სრულად გამომხეცდა, თაო მხეცთა
დავადარე“ (647).

„ვოჭეო თუ „ქემი აღარაა ხაბრული, ცქო
ცუჭეა.

ნუყო მხეცთა ხახხელმან უკმეჩარის გულსა
ურეა“ (648, 3-4)

და ა. შ. იგი უკვლად გაიჭრა – დევებს ბუნაბო
წალო და იქ დაბინავებულმა ტარეული სულს
მოსაბრუნებლად ნესტანის ხიმშილო – ვოჭის
ტეფახიკან შეკრთილი კაბა – აბრინა ხამხიდ და
ქელიც მისი დაიხურა.

„არამ ვუყვი მსუქნური ხახვდ მისად დამისხ-
აღს.

„მხდ მიყრის ტყავი მისა, კაბად წემდ მომი-
ნახავს“ (654, 1-2).

„უფრო მეტად: ნატადაც იგი დიდიო სდგომში
(319, 3) და მიცვა დაკარგულზე წუხილს, რის-
ნაიც მისივე რწმენით ახლა ხიკვიდიო თუღა მის-
ნადა მისილად:

„მისა ვერ იტყვს ქებასა უფელი ბრძენთა
წმებო.

„მს დაკარგულსა ვიფარებ მე, ხიკვიცელისა
მომიქნებო:

„მს აქუო ვახელავ ნადროთა, თავსა მათებრვე
მსხენებო,

სხელვ არას ვიჯღ ღმროთსაგან, ვარ ხიკვიდილსა
მქნებო“ (655)

და ა. შ.

„ტარკოს სწორედ იმ ამ გაუნფლებელ აღშო
მოქცეულს ეხედებით მის როსტკეანისა და
აეთიდილის ნადროთისხს: მათვე გეტანჯულს
გადეარონქ ხატავლი მონადირენი და ბოლოს
აეთიდილიც ხომ ახელს, გარემოსაგან თითქმის
გათოშულსა და თავის შწარე ვიჭრებში დანთქ-
მულს, სედა უკან ორი დღევ და ღმეჲ, როცა
ხსრებულმა მონადირეებმა დაიახეს, „აგრა მივა,
ნასო, იგი მრეებრ და მთვარებლად“ (207, 2) და ა.
შ. აეთიდილსა მისონ დეჩი კო შკრა თავის ცხენს,
მდგრამ როცა მიქურა, ახლოს არ მისულა:

„წინა-უკანა იარსის ორნი დღენი და დამქა, -
დღისით და დამთ მასურადნა, არ საჭკამდთა
მქამქა, -

„არსადა ხანა არ დავყვს, ერთნი თვადისა
წამქა,

„მთ თვადითა ცრემლიო ხეიოდეჲს, მონადროთა
მისადამქა“ (215)

და ა. შ. ტარიელი მსილიო მესამე დღეხდა
გამოიფხისლდა ოდნავ და ბინისაკენ გასწია, რო-
მელიც, აეთიდილის გარაუდით, ეთარეცა ადამის
ძეს, უნდა მქონოდა ხაღლი და უკანაც იმითომ მის-
დღედა ამეყრ ხანს, რომ იქ შესევერა ვისდებოდა
უფრო. გარეთ კო, ვინ იცის, რის დამბრძოვდა, რაც
შემე იცოდა გამოცდილებით: ათ ათეთა ტარიელი
თავის ვუყვისტყავისნობის პერაოდში.

რუსთველილოგიაში აღნიშნულია, რომ „ვეყ-
ისტკეოსიან“ გარსაცდელის რომანა (7, 103);
ტარიელის ნაწევრებ უკადრეზობისამეჲ მიყენა იმ-
ხალეთის სტირდება აგტარს, რომ ამ ხალის მიჯ-
ნურობის გარდა ვულოაფრის დამომობად გეოსეუ-
ნოს, თეთი ხიკვიცელისაც კო, აღონდ, იმის იმედით,
რომ მდინა ხამეაროში შევერის მის, უოველოვე
ამის კომპაქტური წყნებაა მის მიერ დომ-ვეყის
დახიკვიცის ამბავიც, გონს მოგებელი რომ უამბობს
აეთიდილს: ვუყვის ტყავის ხამხიკა და
გამოქვაბულში ნატადაც მისი დავება, რეორც
თიქა კიდეჲ სწორედ ამ პერიოდშია ტარიელის

ვეღლავე აუცილებელი და შეცვლილი ატრბობტები,
რასაც სოფი მსატერის, მაგ. დ. გუდიაშვილისი და
ს. ქობულაძის ილუსტრაციებშიც ეხედეთ; ამ ენა-
ზოდის დ. გუდიაშვილისივედ ასახავია დომი
შემე სკლეროზი, ქვედინარცხებულთ“ გვით, ხილო.
ვეყისი კო მორცვედ შეუპირა ტარიელს და სადა-
ცოა ბოლოს მოუღებს არა და ხილვერით აქვე
დინამსკაც ვუყვის ტარიელს მისაკლავად კო არა.
მისადგერდლად შეიპერა, რადგან იგი მიჯნურს
აფორებდა, მდგრამ რაც ცხოველი არ უმონდებო-
და და აქენდა სტკავლითა ხისხელთა მდგრელი-
თა“. ვეღარ ვაუბლო და „თიქა“ მოკლდა „აღლთა
ხელთა“ (908, 3-4); ეს კო მისთვის დიდი სულაფრი
ტარეცა იყო, რამაც თითქმის ხიკვიდილამეჲ მიყ-
ვანა.

„მომეკრა, ოდეს წესია ხიყვარულსა წაყვადე,
სულნი სრულად არ ამომსდებს, რის გაკეობს, თუ
ცრემლსა ვეღრთე (909, 3-4).

„სე უხსნიდა ამ შემოსევეის იგი აეთიდილს,
როცა გონს მიყვო.

დ. გუდიაშვილის ილუსტრაციაში აღნიშნული
ბრძოლის მსილიო ბოლო წამებია გადმოცემული
ს. ქობულაძე კო უფრო მეტად დამორბეობა ხიუ-
ვერს: დომიკა და ვუყვისეჲ მუხლქვეშ მოუქცევი
ტარიელს და ხილო უპირებს დახიკვიცს: ე. ო. იქ
არ არის გათავალისწინებული ტარიელის ნამბო-
ბიდან უკრ

„ღონმა დაუგეჲ ნაწმირა, ვარტეჲ „არ ხარ
ცრობასა.

„შენ ხიყვარულსა რად აქენქ“ ვუ მთავა მის-
ცობასა!

2342

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვრო
სამსახურის
სამსახური

ხრმალგამოწვეული გაუბე, მივეც დახვართა სობახა,

თავსა გარდავქარ, მოცა-გვალ, დაეხსენ სოყლისა თმობახა" (907).

სიღოს შემდეგ კი მიწვევრელი იმ განცდისა, რაც ამ ეპოსოდშია გადმოცემული: „ხრმალი გაცხტეორცე გაფეოტერ, ვეფხი შევიტვარ ხელთა (908, 1) და ა. შ. ეს მომენტო შედარებით უფრო ტექსტისეულად არის გადმოცემული ა. თოძის ცნობილ ილუსტრაციას: აქ ვეფხვი მადლა ჰეაეს ატაცებული ტარიელს და გამწარებული ბოლოს მიღებას უპირებს მას; მაგრამ ამ მეტრამეტრების სხვადასხვაობის მიუხედავად ყველა მთავანის მიანც ერთი რამ აქვს საერთო: ნახატებში უფრო ტარიელის ათლეტიკისმი, მკლავდინიერებია გადმოცემული და არა მისი სულიერი დრამა; „ვეფხისტყაოსანში“ კი სწორედ ეს არის არსებითი და არა პირიქით; განსაკუთრებით განხილულ ეპოსოდშია ეს მკაფიო და ყველაფრის განმსაზღვრელი

ამ მხრე უფრო წარმატებით ასურათებენ შხატებში როსტევიანისა და ტარიელის უცვარი გამოჩენის ეპოსოდს, რუსთაველი ასე რომ იწყებს მის გადმოცემას: „ნახეს უცხო მოფე ვინჟე ჯდა მტრიალი წელისა პირსა“ (83,1) და ა. შ. თ. აბაკელიას ვარდა, მ. ხინციანი მოყოლებული, ამ ეპოსოდში ტარიელს ყველა აღნიშნული სტრუქტურის მიხედვით ხატავს; მათგან განსაკუთრებით გამოირჩევა ლ. ქიპულაძისა და ა. თოძის ნაშეშვრები, ტარიელის ათლეტიკისმი და სულიერი მღვწისარეობა მათში უკვე იმ ორგანულ მოდიანობას აღწევს, რაც ტექსტში არის გამოკვეთილი; მ. ზინის

ილუსტრაციასშია მხოლოდ ეპოსის სულიერი მხრე უფრო ხაზგასმით წამოწველი; თუმცა უნის კი არის გახათვადამტრებელი; მიცემულ ეპოსოდში ტარიელის ამეგარი ასახვის ტრადიციას მამან დაუღოს ხათავე; თ. აბაკელიას ილუსტრაციასში ამ ეპოსოდთან არსებითად ის მომენტოა შეტეული, რაცო ტარიელს უკვე მისწვლილია მისიღობულ ჰეისონისა აბტრის მხერა და ცდელისმ, როგორმე უხახხლოდ გაეცადოს მათ, მათრამე მართულს ეაღუე შემდგარი „შავი“ ხამისოდ უტრიაეს უკვე, ხოლო როსტევიანი და ათანდილი რუსთველურად ხის ბარს ხამისმდგარი კი არა, რადიე კოდელან გადმოცემებენ მას.

პოემის ტექსტით ვეფხვის ტყავით ხიმინდისებულ ტრავიხმსიე იხვეე თანდათან შორდება ტარიელი, როგორც შვეორი. გამოპრუნების ხახიკეთი ხიმზეე მას პირველად გულანშორების ათანდილის დაბრუნების შემდეგ დაეკუო და მერე კი თანდათან გაუცხოვდება იქამდე, რომ აღრინდელ რაინდად იტყა იხვე;

რაცო ათანდილმას ნესტანის წვრილი და მისეული რიდის გადარბევი აქენა, პირველად ანა თაეზარა დასეა მას, გარება დაკარგა, მეგრამ რაცო მეგობრის ძღვისხმეითი ნელ-ნელა მისეულიკრდა და წამოდგა, რუსთაველმა მისინეე დაიჭირა, თუ როგორ ამორბედა მისი ხახის ვერსა და ხატეილმე სივაცხდის წყურვილის ხიმტი, აქამდე რომ უკოდერხად მიღვეული ქონდა: „პარი ვითა დაღისა მისხიანის მას ვფრო ვხარდვხობი“ (1347, 3). – შენიშნავს იგი და შემდეგ ამ ძღვით მისი აესების პროცესს ვეღარ, თუ აღარ ამორებს თვალს. აქამდე რომ მივდამ დაღერგვილი, სვედით აღხეხე და ცრეწლიანი უბრუნდებოდა გამოქე-ბულს, ასეა ათანდილითან ერთად ხიმდერთი მიუახლოვდა მას და ორივემ შორიდანეე უკვეა მათი ხიმღერის გაერხებითა შეტეობარ და უკვე საერებელში ნაეარდნილ ახმათს:

„ე. ახმათა, მიგვიეიდა მოწავალეა დბრთის ზენით,

გსოვეთ მოვარე დაკარგული, რაცო გეწოდია იგი ექსერიო,

აქ გაუხვდით ბედისიგან ცეცხლთა შრეთი ქრთა ღხენით“ (1352).

ამ გამოქეობულში საქმსოდ დიხანის ცხოვრობდა ტარიელი, ოცადი, რომ მას ხეაე მრავლი ქონდა ხათავხი, თანაც აურაცხელი ხიმდერთი ხეხე, მაგრამ ნესტანის დაკარგვით გულშეკრობილს ერთხელაც კი არ მოხვლია ფიქრად მათი განხრეკეა. აი ასეა კი, რაცო მისი მიჯნურის კლდე გამოჩინდა, საღისითა წაუტედა ამ ტეპოდის ლაბორანთობისაკენ ათანდილს და ახმათს; ერთ-ერთ ოთახში ზარაფხანის წააწვედნერ, ხელ აბეარით უკვლიყერი ასრე იდგა ვითა შწილი“ (1308, 3). ხოლო იქვე მდგომ კოდობანზე კი ამოიკითხეს:

„... აქ ძეს აბჯარი ხაკერველით, ჯაჭუ-მუზარადი, აღმისა, სრისლი ზანრისი, მუგლით.

თუ ქაჯი დეგოა შეგებრ, იყის დღე იგი ცხედლო.

უჩისამისხდე ვინც ვახსნის, არის მუგეთა მკვლელო“ (1363).

როცა კიდობანი ვახსნეს, „მურ აბჯარი სამი ტანი“, ანუ იმდენი იპოვეს, რასაცა ვინ შენისისენ სომხრანი ხაწი ყინი“, უფრო კონკრეტულად კი ეს იყო „ჯაჭუი, სრისლი, მუზარადი, ხაბარული მათა ვანი“ (1365, 2-3), ანუ ყოველივე ის, რაც ფრიველებუ დი იყო ხაბარია აღჭურვილობისათვის და რაკი ამ იარაღის პოვნა ხაბიკეთად ენიშნათ, თქვეს: „ჟითოთ კარეთია ზეითა“ (1366, 1). მერე კი მაწინვე „ითოთიან თათო ნაიყვეს“ (1365, 1) და ფილავს ვსა ნაუხინჯეს, „სხრმადი რკინასა მამკრინა ვით ბაწის მკვდსა სტრადიანი“ (1365, 3). შენიშავს რუსთაველი. ამით ვახარებულებმა მესამე ფრივერისათვის შეკრებს და ვახს ნაუდგინეს, ეს კი იმის ნიშნავს, რომ ტარბული იმდენ უნათ დაუბრუნდა სოფელს, ხაზოგადიების, რომლითაც ეველურ სამკროსი განმარტოვდა.

მაშასადამე, აქ ხაქოსად ცხადად არის ნაჩვენები, თუ რით ვახრუდდა ტარბულის შემობრუნების პროცესი: მინ ვუყვის ტყავის ხაწისა ვახი-ფი და ისევ რაინდულად მოიკასნი; სოლო ეს რომ უნათოდ ახვა კიდევ უფრო უაღაწი სენბა პოეზის მამკვდის ვახიფილავს:

როცა მგობრები ფრიფონის სამეფოში შევიდნენ, მინდურად მობოღავს ხაუკუვეთო ცხენთა რეგის წაწუნდნეს ტარბულს ჯოგი მოქვრია, ფრიფონისათვის კაგეთა“ (1369, 2) და ვადამევეტა ვათამიშპობიდა მგობრის, აჟიანდელს შეხოვაჯა: „მოდი ფრიფონის ეველა-ღობინო, ჯოვსა მისსა მივადგეთა“! (1369, 4) შეკრების მკობრეთა ევერბეთო, ფრიფონის შეატკობბებენ და როცა ხაბარად ვამოცებებული ევერბეთის, კარგი ხანსავი კი იქნებოდა „ამო, კარგი დილობა, დიღსა შეკეოქსი ლადებავო“ (1370, 4) დასინთა მან და ადამევეს მერთია ტაბეთა“ (1371, 1). მუჯოგებმა ჯერ კი ვაიფრთოსლეს, იყოდეო ვის სტავეთო რეგის, არ ვაბატებეთო, მავრამ როცა მწილდემობირჯეებელი „მკობრებ“ ახლა მათევენ დაბრინენ, დამეფრთოსლანი მამკეთინენ ვახს: „აგიშეველოთ, აგიშეველოთ, მკობრეთა ამოვეწუ ვინგეს!“ (1372, 3). ეს სპო მისწვდა თუ არა ფრიფონის, იყო უსილვე შეტეურა და ხაუკულად ვამო-ტრა, მავრამ თავდამსხმელთათვის ვერაიენ იყნო, რადგან მათ „დიხურათ ზარბებმა, პირსა მათსა უფარეთიდა“ (1373, 4). მაშინ ისევ ტარბულმა ვურ მოთიბინა ნაუკმელავებლობა: „ოქვა ვნახუო, ვინცა მინა“ და „მუზარადი მათსიდა, ვაიღმინა, ვაიჯინა“ (1374, 1-2) და ა. შ.

მაშასადამე, აქედან უკვე მართლაც ცხადზე უცხადვინა, რომ ტარბულს ვუყვის ტყავისა აღარა

აღვია რა, თორემ მარტო მუზარადი ვერაფროთ დიფარავია მის აღბრინდელ ვამოხრეველობას სხვი-თიგან (7, 98-100) იგი სწორედ აი ასეთი, ანუ აბ-ჯრთინა-მუზარადიანი წადია ქაჯეთის ციხეზეც, რაც იმას ცხადყოფს, რომ წერბლის დამაწესებლევ განხილულ აღჭურვალებშიც, რომლებიც ქაჯეთის ციხეთთან მოთათბირე მგობრებს გვიმეცებენ, ტარბული ჯაჭუ-მუზარადიანი უნდა იყოს და არა ევერბეთისათვის, რაც მარტო მუგის მამკრებს კი არა, ა. ს. სტალინსაც შეუწინაველი დარჩა და ა. ბარამიხესაც; რუსთაველური „ოქვეს, ვითამობროთ, ეთო ეწინაო“ – და ა. შ. ანგვარად აღჭურვრებული პირველად მ. ზინის კომპოზიციებში ვამოხნდა და მერე კი, ისე რომ არავინ დანტერფხებულა რამდენად აღმკობრური იყო იგი სოფეტისა, ეველამ ვაი-ზარია და იმდენად ვაერცხვდა, რომ აღნიშნული სტერეოტიპულ ვამოხარულადაც კი იქცა.

ერთი ხაგულისხმო ვერბადიც, თუ ეს მართლაც მარტო დედალია და არა უფრო მეტი რამე ვერბადე ვამოთავებს არხად არა აქვს ნათქვამი, რომ ტარბულს ვუყვის ტყავი მხარ-აღლევ აქვს ვადიდებუ-ბული, მოსახსამდე, ან ხაწისის რიდაც ხამკულად უნებია, პირდაპირ ამბობს, რომ

„ისი ტანისა კბა ემოსა ვარე თმა ვუყვის ტყავისა, ვუყვის ტყავისა ქვდივე იყო ხარჭული თავისა (64, 1-2)

და, როგორც ოქტა, იმდემო იყო შემოხილი, რომ ვუყვის ტყავი თავის დაკარგულ მოჯურს აჟინებს-და:

„რომე ვუყვი მშვენიერი ხახე მისად დამოსახ-აეს.

ამაღ მიგვარს ტყავი მისი, კაბად წესად მომი-
ნახავს (654, 1-2).

მაგრამ რამდენადმე მსოფლივ ბევლ მინიატურ-
ისტებს გაუთვალისწინებიათ იმ მხრე, რომ ტარი-
ული მათ ყველგან ყუფვის ტყავ-კაბით შემოსილი
დაუხატავთ, ცდილობენ მისი ხელისური მღვდლმარ-
ობის გადმოცემასაც, თა-
ნამედროვე გრაფიკო-
სემმა კი, როგორც ენა-
ხეთ, ტარიულს მხარ-იდ-
ლვე გადააღვდეს, ან აბ-
ჯარზე წამოსახეს იგი და
ხელისური ტანჯვის ცხა-
დი და შტად ტყავი ეს
ხიმოფლო ხამოსის მო-
სახდენ სამკაულად უქცო-
ეს. მაგრამ მარტო ტყავი?
მისი თაფიც კი, რაზეც
საერთოდ არაფერია მი-
ნიშნებული პოემაში, რომ
იგი რამქანითად ჰქონდა
შერჩენილი მის ხამოსს.
ამგვარად გააზრებული
ეს სამკაული კი მას
მარტო ქაჯეთის ციხეს-
თან კი არა, ხესტანთან
პირველი შექრისასაც კი
ამწყურებს. მგ. ლ. გული-
აშვილის მინიატურებში

რუსთველური „სამთი ფარდაცა ახდნა, გარე
ყვეს მოყარ-დაფულა“ და ა. შ (342), სწორედ ასე
გრაფიკულად ვადაწინაობდა ტარიულს მხარზე
ყუფვის ტყავს მინამიტეხი ქსოვილი აქვს გადაფუ-
ნილი. ქაჯეთის ციხესთან სათათბიროდ
შეფერებულს კი, როგორც თქვა, იგი გვერდულად
ჰკიდია ტანზე, აღონდ, ახლა უკვე მოღლიანი
ცხოველის მინიატურული ხამშეჩისის სახით;

შოკლედ რომ მოგვტრო, ძირითადი სათქმელის
მისჯელი არსებითად ახ ახეთა იფურტრაციული
„ყუფისტყავიანი“, რომელიც, ზოგი მხატვრის
ნააზრევანხელაფით ასე თუ ისე მისიც უკაემორ-
დება რუსთველურს, მის ხიუიქთან გრაფიკისათ-
ვის შესაძლო ხაზსდოფეს ცდილობს, სოფლო ზოგი
კი, მგ. ნ. იანქოშვილი, უ-ჯაყარობე და ვინ-
საკუთრებით ლ. ცუცქერობე და რ. ფაბეციაშვილი,
მეტრისმეტად შორდებიან მას და მოცემულ თემსზე
არსებითად იმას თხზავენ, როგორც მათ თვითონ
წარმოუდგენიათ იგი. ისე კი, რუსთაველის პოემა
უხათოფდ იმხაზურებს და ეს გადაუდებულ

საკმედაც კი მიგვანია, რომ რომელიმე ხელ-
დაწამს მხატვარმა თათვის და სოფლოფენ
თანამიმედვერობით, ტექსტთან შედამწინა
სახელოფთ დასურათოს ეს წყვი გროფული
ესიხი, თორემ ამ ენადაღებული გლობალისტის
ესოქაში, როცა საკმაოდ მოგვიმძღაფრდა წყნს

წარსულსა და უფლოფი
ქართულზე ციფრამსოფ
ბულთა კისტა, უსათოფ
დაეკარგეთ იმას, რაც
შამა-პაპის უანფერება
წყნისთვის, რის გამოც ქარ-
თულუბი ემქეთა და ვერ
კოფექ ვანესხაფეფით
სხვათაგან იმით, რომ
რადაციით თაფის თაფს ვე-
ვართ. ამის შერარჩენის
კი, თუ ისტორიის სიღრმე-
საქენ მიეპრობთ ვერე-
პის თვალს, ენახეთ, რომ
უამრავ თათბათა ხისხლი,
ცრემლი და უოფლდღა-
ური ვარჯა-არულერება
დასჭირდა, ნუთუ დახაფ-
წყვეტილი და ხამუდამოდ
წარხასოქთა მათი ღეწ-
ლი!

შეფრთხილება მინიატურის

1. ეს პირტურეტი ვანორჩენილი აღონში „შოთა
რუსთაველის პირტურეტი“, რომლის შემდგენელიც არის ბ.
კანდელიანი, თბ. 1960.
2. შოთა რუსთაველი „ყუფისტყავიანი“, საქ. მეტ.
აქადემია, შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტ-
ერატურის ინსტიტუტი, „ყუფისტყავის“ აკად. ტექსტის
დამდგენი კომისია, თბ. „მეცნიერება“, 1988. გამომდგავს
პოემის ტექსტს უმარშუბთ ამ გამოცემიდან.
3. გამომდგავს „ყუფისტყავის“ ილუსტრაციებს
ემოსწეობ „ყუფისტყავის“ შ. რუსთაველის თარგმანს
დათბულ გრაფიკული მხაზაფიანს, თბ. 1977.
4. ა. ბარბაქაძე, ბედი ქართული მწერლობის პრობლე-
მა, თბ. 1980.
5. რ. სორბე, სახმსმეცნიერება, თბ. 1983.
6. შოთა რუსთაველი, ყუფისტყავიანი, საქ. მეტ.
აქადემია, შოთა რუსთაველის სახ. ლიტ. ინსტიტუტი, თბ.
1967, თბ. დეკსიკონა.
7. ა. სერგებიაკოვი, აფროსია და ვანის
პრობლემისათვის „ყუფისტყავის“ თბ. 1990.

რომანოვიჩი: ცხადია, აქ განაიფულ-ფულა იფუ-
ტრაციის ვერ მოგებშიდელი, გარეგანზე შ. ხანის ნაბარ-
გთავიზობთ, წყრისში - ლ. გულიაშვილის იფურტრაციებს

ხელა, როდესაც ქართული ენა მკვირთად განიცდის უცხოური ენების შემოღების და მისი-დღერი ენის შესწავლავ უპირატესად სოციალ-თათვის უცხო ენის ცოდნა ითვლება. ასეა და მხედია ამის სასწავლება, რომ ჩვენი დღესაც გამ-დგრდეს უპირადად სავითრების გარეშე შემოსული სიტყვით.

ართუ თანამედრო-ვე რეალისაში, ძველი-ლიც კი წარმოუდგენე-ლი იყო ისეთი ენის-ბრძოლ კულტურითა რომ-ღაც შეესაბამა სრუ-ლიად იმადღირებულ ცხოვრებას. აღმასწავ-თისათვის ცდილობდ-ნენ ერთმანეთს დაკავ-შირებულნი და ერთთა განსვლელისა ეს კონ-ტრები უფრო მასწავ-ბური გახდა. ახლა, რო-დესაც მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხე ასე

უცხო სიტყვათა უმართებულო სმარება თანამედროვე ქართული პრესის ენაში

დავიწყით თითოერთად უნარმატიკული შეცდო-შებით. თანამედროვე უმართებულო სმარების შეს-თხვედრებას ექვემდებარება ყველაზე უფლებით შეცდომების რისკდება. ამ თანამედროვე არსებობის სმარებისათვის დაკავშირებული გამოყოფა სამი შემთხვევა:

1) „ს“ ზღვრული უბრუნებელი (შესა და უბრუნებ-დებით შემთხვევა);
მთავრებულთა (სარ-ფიცარებულთა რიც-ხე ვახარება) ამ-თხვედრე (ერთი ამ-სავი იმეინდებითაც კი დამთავრებულთა კონფუდენტიალური (სონფინდენტიალური წერით იმეინ-დებო).

2) „ს“ ზღვლი კონ-სესხები (სუბი კონ-სესხებიანუ მდვი-ეარბი რესინდენტე (სუბი რესინდენტე 30 წელს არის გად-ე)

(ილბუღელთა კონტინენტე (სარ-მდვი გასავსებ კონტინენტეს) ინსტრუქტე (სისტემატი მისობრებ-ბო).

3) „ს“ თანამედროვეს „ფ“-ს წინ „ს“ ცვლის იმეინ-მატირა (სმეინმატირის ცნებით საქმიანობა შექ-ევა) კონფლიქტური (კონფლიქტური სიტუაციების წარმოშობისათვის დაკავშირებით).

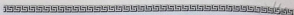
ამდე ეხედებით სხვა თანამედროვეს უმართებულო სმარების შემთხვევებს ბეჭდვებში (სწინი მდვი ბეჭდვებში გახდა) აფორტიკურა (სმითხევა წერ-ილის აუფორტიკურის დაფინების შესაბ) იურისტიკონ-სხული (სურისტიკონსხულების მხედვლენ) ორდი-ნარული (სპეციალური ორდინარული ნათხი ვალდებო).

შესაბამის ხმობად ეხედება მარალეული ფორმე-ბი: რამეც და რამეცა, ტრადერი და არილერი, თ-ნიფერი და ტრადერი, თოქ-მეუ და ტოქ-მეუ, კროცა და ქროცა, სეროფოცატი და სეროფოცატი - ყველა მოცემულ შემთხვევაში საკითხი ეხება ბევრამინიცი-ელებისათვის „ს“-ის და „წ“-ის და „ქ“-ის და „ჭ“-ის შორის დაფინებითა, რომ უფრომდვი ენების „ტ“ ასის ქართულში შესაბამება „ტ“, „ტ“ ჯგუფის - „თ“, ხო-ლი თანამედროვეს ან მათი ჯგუფები - „ტ“, „ჭ“, „ჭჭ“, „ჭჭ“ - ქართულში „ჭ“ თანამედროვეს ვაგმობის, დაშა-ინდებულთა სიტყვები უმთავრესად იმედისხევა ერთდ-ან მიმდინარეობს და იქ სხვადასხვა სიტყვების „ჭ“ და „თ“ ბევრებს, ქართულში მოგვესილება შესა-ეფებით „ჭ“-ისა და „ტ“-ის სახით, სწორი ფორმები: რამეცა, ტრადერი, ტინოფერი, ტოქ-მეუ, სერო-ფოცატი, კროცა და ა. შ.

ცნობილია, რომ დაიბრუნა ბევრი „ჭ“ ერეშის მხობად „ჭ“-ის და ეს ჯგუფი (სუბ) ქართულში ვა-გმობის „ჭ“ და არა „ჭ“ კომპლექტით, ამიტომ უნდა ითქვას და დაიწეროს აღმკვეთური, რელიგია, ვე-ეალდებო.

შეიძლება ითქვას, რომ სახესხები სიტყვა უბრ-ეხებოდ შეიძლება ენაში, ძველი სიტყვების ვეფინით, თუ ახლა სიტყვის თან შთავსი ახალი, ენაში არარსებული მნიშვნელობა. თანამედროვე უცხო-ური უფრო რომელიც საუკეთესო განსვლელისაში შეი-თხება ქართულსა, დღეს უკვე ქართული ენის დღესიერე უფინდში გატარებულბული სახით არის წარმოადგენი. მსგავსი შემთხვევებში ვეფალიერეი კანონისმიერად ხდება ენა იღებს იმ სიტყვებს, რომ-ღებში მის შეტრადებად „სტორება“, სანტერესო, რამდენად მართებულად ხდება დღესდღეობით ჩვენი საღერატურეო ენის „აბიღორება“ ასე მისრადე-ბული უცხო სიტყვებით. ამის განარკვევად შევსინა-ვდეთ ვერსადღესიერეთა „საბიღ-დასიღორ“. „ჭო“, „ჭროსიკა“, „ჭხა“, „რეფერენტ“, „სარკე“, „სტრუქტ“, „სტრუქტ“, „სოლიდუდ“.

მის შემდეგ, რაც დაეკავებოთ ქართული პრესის ენისათვის დამახასიათებელი ტიპობრივი შეცდომები, ისეთი სურათი აღმოჩნდა: 1) უბედობა შეუცდომები სიტყვითა დაწერვლილობაში, რაბაც ყოველთვის ვერ საყოფლით კონტრებრად და რაც დაწერის ცოდნის დონითა განსარობებულად 2) შეუცდომებია დამეფე-ლი სიტყვითა მნიშვნელობის გაგებაში, ასე ამ შემთხვევების გაგებას საქმე როდესაც მნიშვნელობა არ შეესაბამება კონტრებს მისისადამე, ასე დაწ-ერის ცოდნის დონე ასახულია და 3) რომელიც მხო-ლიად სირიბითად შეიძლება ეწოდოს „შეცდომი“, რაც ენაში არსებულ სრულეულებობის სიტყვის სავითრების გარეშე უნდა იქნას „სტრუქტურე“ უცხო სიტყვის სახით.

ხმოვნების უმრავლესი ხმოვნების შემთხვევითაც საკმაოდ მრავალფეროვანია:

1) ადრეული „ჲ“ და „ა“ ხმოვნები: ბელეცენი (სამანისტრონი ბელეცენი გამოსცემენ); აკომანე-მენტი (ეს ხილურა დღევანდების აკომანმენტით სრულდება);

2) ერთხეობის ნაცვლადია ხანძარი „ა“ და „ა“ ხმოვნები: ეპტრიადიცა (სრა ჩეთია, ვანსე ჯემს რუსეთში ეპტრიადიცაზე ფორმდება);

3) „ა“ ადრეა კონსერვაციული (სახი კოლექცია უფრო კონსერვაციული ხასიათს ატარებდა);

რაც შეეხება ხიტყვის მნიშვნელობისა და კონტრ-სტის შეესაბამება, თვალსაჩინოებისათვის წარმო-ვადგენთ ორივე მაგალითს:

1) „სურბარბო“ ფრანგული ხიტყვა და ნიშნავს მოულოდნელ ხანჯარს, ხასიათიერ ამბავს. იქნადა გამოიშინებოდა რომ „სურბარბო“ თვითონვე გულის-ხმობს ხასილვს (ახაღს). ამიტომ უმრავლესადაა აღ-ნიშნული ხიტყვის ამგვარ კონტრსტში ხმარება: „ანის ახად სურბარბო ვლარე“, ანალოგიურ შედგომად თოდება „სედი სურბარბო“.

2) „სედალიკა“ აკომანმენტის მოკლებული ინტრუ-სენტით. აკომანმენტით არის თანხმული შესიკა, რომელიც, რა თქმა უნდა, ინტრუენტზე დაკვირთ იქმნება, ამიტომ სრულიად ზედმეტია იმის დაკონსერ-ტება, რომ აკომანმენტით ინტრუენტით სრულდება.

3) „სკანადლო“ არის გახშირებული, სამარცხენო შემთხვევა, აურსარი, სურბ. დეპოში. აქვან გამოი-შინებოდა აღნიშნული ხიტყვა უმრავლესად იმისარება სოფელ სენსაკურის მნიშვნელობით. მაგ.: „სე-კადლიტებში სკანადლო“ „დასკრა გააკეთეს“; „სკანადლონი ინტრუენტი“, „გაურცვლდა სკანადლონი თხოვრებელი“;

4) „კრომინალი“ ნიშნავს ხასილვის სამართლის დანაშაულს, მეგრამ ძვილის ხმარად, დამანაშაულის მნიშვნელობით იმსარება, რაც არასწორად თოდება: „სულ მადე გაკეტურდებან კრომინალნი“; „არგა-ნიხაკიაში კრომინალური ვლენტრები შედიოდნენ“; „ახანი კრომინალებით არას დაკონსერტებულ“;

5) საბჭოური ხანის პრესაში რუსულის გავლენით მრავლობით რიცხვში იმსარებოდა ხიტყვები: „ალადისმენტ“ და „ოფიცია“. ამ ხანის შეცდომები არცთუ იშვიათად დღესაც შეხვდებით. მაგ.: „გარ-ცხილობამ დიდი ოფიცები გამოიწვია“; „მოული დარბაზი დიდი ოფიცებითა და ტაშით შეხვდა ამა“; „რეინტერმა ბუნდებტაში ალადისმენტები დამ-ხანებრა“; „სედეშებში ალადისმენტები დამიხანებრა“.

ახლა შევიხიოთ იმ რუსის მაგალითებს, რომელთაც „შეცდომა“ პირობითად ეწოდეთ, რამდენადაც ეს ის უნდა ხიტყვებია, რომელთა შემოტანა და დაკონსერ-ტება, შეიძლება ითქვას, დამიხანებულ შემოქმედებას ახდენს უნაღ.

პრესაში შეტანილ თვალშისაცვლა პარბარბიტებისა და კარგონისებების ხმარადღე, რომლებიც ხან ბრჭე-ლებში მოეკმული, ხან კი - მათ გარეშე, რაც, რა თქმა უნდა, არ ცდების არის, წარმოადგენთ ხილურ-ტარაობს ჩამოვალს.

„ტენტი“ (სქედლის ერთად თხილისმაც შემო-რა); „პოფერენტი“ („კოვლად გაბეა თვისი პოფ-ერენს“) „პო“, „ველერენტი“ (სარ მომწინა პო, გა-ველ-ერენდის ინსტიტუტი); „პოქო“ (სხედლისა და აბანოდის მიქში საოკარი გამოვიდა); „პრომო-შენი“ (სქედ დიდი პრომოშენი გვაქვს); „ოპოტე-შენი“ („კახეუქმისა იმავი შეიქცადა“); „პოპოტი“ (სქედარს კარვად წავის და პოპოტებო); „პოფერ-რო“ (რამდენიმე ცხესმდარი თხოვერებელიც ვა-წირო); „ფირო“ (სეფორცხედლებთან ფირო და-წვო); „ფეშენი-ქოქ“ (სახლ პროფეტებში ფეშენიქის მოქცობა); „ფეშენი“ (სეფენის ინტროა); „ფირო“ (სახი ფინებისაგან უნდა დაფიქრო); „პეტეტი“ (სახლგაზრდა დიხასიერობა ბუტიკებო); „ალა-ფერშეტი“ (სეტურებში ფერშეტით იფენ დაკონსერ-დენი); „პიპილი“ (საბორო ბასიქსე); „არეტი“ (არეტიში ხიყო 43 დეკის წიკოთახეს); „პიპოტი“ (სახ. მინისტრი მერს ქაბიოკებით ბიშპას); „ტეტილი“ (სწამებანა ტეტილები ამბეტი ვაიკა-ინო); „პოქოტი“ (სეხაში რბეობის წესები ბუტიკე-ბო); „პიპინდრა“ (სქედის ბლანდისკა მოვამი); „სიქტეტი“ (სეხიბტრები ვრო „სიქტეტი“ მოახსენ-ბოდენი); „სეხიბო“ (სქედ ბიჭები „სეხიბოდსე-დარბენ“); „კრომა“ (სარ-დამეტიტარობა მიდონების კრომებად სტირდებოდა); „პროკაო“ (სრეხედენტებს ახად ვაფორტეს „პროკაო“ მისცა); „როფო“ (სქედ ერთ მეგრამ „როფებო“).

მის შემდეგ, რაც შეხვდებით ანალოგიურად წარმოად-გინეთ რდვი დარღვევები წყნის ქრობით სურვეში, შევთვლია გარკვეული დასკვის გაკეთება:

პირველი და მეორე რიცხის მოვლენას ვუვლიხ-მით ორიოფორაფულ შეცდომებას და სიტყვის მნი-შვნელობის არცფიხას ან უზუსტობის სხანსაკარბო თვალსაჩინოთ, რომელსაც კონტრსტურ შეესა-ბამასთან მიხედვით, შეიძლება ვთქვათ, რომ აქ ვითარება იმდენად საყარაში არაა, რამდენადაც იმე-ვარ დარღვევებს არა აქვს ჩასაბრუნებ ხასიათ, თანაც პრესის მუსაკია ცოდნის დონის ახადების შემო-ხვევაში ამგვარი შეცდომების გასწორება აფუძლა.

მესამე შემთხვევა კი მეტად დამოკლებული და საყარადღობა, რადგანაც ამგვარი ხიტყვები რამდენ-იმე ფაქტობის შემოქმედების შედგად დამკონსერ-ტე და ხანს მიხეხე მივგავი დარღვევების შეიძლება იფინ საყარათ ვნის არასაკრბის ცოდნაც. უცხო ხიტყვითა ხმარებით თანხმონებაც (რაც, თვითონვე, გარკვეულ წარმოადგენას ვეკქმის მოსაუბრბისა და დამწერის პარაფენბაზე) და, რაც უფლად არსებობდა დაუფლობა, უსახისმებელი დამოკლებული მშობლიური ვნის მიმართ, რასაც საყარებო ვერადღების მიქცევა სტირდება.

უფლად უნდა აღმოვედეს ი. ჭავჭავაძის ხიტყვები: „ქეტი“ კი მშობელ მამასაც არ დავუთმობდით წყნის მშობლიური ვნის მიწახანს გასწორებას. ვნა სდამართო რამ არის, ხასოფადი საყარობება. წავის კაცო ცოდული ხელით არ უნდა შევხებო.

ნათია თანია

ესე უფლებების ფაქტობი, III ტომი

იოანე ნათლისმცემლის ქადაგებები სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანში“

ღეო ქართველი მწერალი, პეტრიწი მამულში- ვალი სულხან-საბა ორბელიანი, რომლის დღეტერაგურული მსჯელობებაც ვაჩირობინ- ვად შიავადღერობინათ, თავისი „სწავლანი“ მქადა- გების ამბავში გვევლინება.

ქადაგება რელიგიურ მოძღვრებასთან არის დაკავშირებული, საქართველოს, როგორც ერთ-ერთ უძველეს ქრისტიანულ ქვეყანას, ეს დროიც ათისებრად აქვს და სულხან-საბას ვარდა სხვა მქადაგებლებიც ჰყავს შიავადღად იოანე პოლ- ხელე, ზაქარია ვაბაშვილი და სხვანი.

„სწავლანი“ არე ქადაგებენ, საბამ დავით გარე- ვის მონასტრში ვოწინასა დაწერა. შათი რიცხვი 46 შეადგენს. „სწავლანი“ დაწერილია 1698-1710 წლებში, რადგან 1698 წლიდან საბა დავით გარევის მონასტრში მოდვარობს. იგი პოლიტიკაში შიხოდე ქართლის გამებრლად ვახტანგ დედოქანის ბის დანიშნის უშედეგ ბრუნდვსა. შაგრამ საბა 1710 წლიშდე ვარევის ამ მოსეულებია.

როგორც ვოწვი ქადაგება რელიგიურ მოძღვრე- ბასთან არის დაკავშირებული, შაგრამ იგი ხაიავეს ანტიკური მტირობიდან იღებს.

აღიანათი ახრობენებს, იგი შიავადობის და ბუნებრივია ერთი საყთისის ირევედ, სხეადახევი განსხეადებულად და ადვკერნეცეული შიხაბუნება იყ- რის თავს თათიველი საბა შიავი უშეშთავსებულად ახრისთა თუ ვაბანტის მარბებულების დაწკარევის მისხით, პაროვნებს მიაქავს არეგუნენებს, დაბარაკობს დაბარწუნებლად და აქვლან იქეპა რტირობეც. შაგრამ ქადაგება თავისი ღრმა შინაარსით არ არის იდენ დაბარაკი, სუპარია, წინ- ბანების არ რელიგიური დღესასწაულებს შესახებ, არამედ, იგი გულისხმობს სობანის უშეადოდ ვადეკვას ქადაგებების ცოცხალი სიტყვა ცხოვ- დად აღიქვება შიხუნდლის სულში, შუეკუნის წარ- შიავდგვას ჭეშმარიტის უნებანობისე და უნებნებს მას ჭეშმარიტების რწმენითი შეგუენების ვხას.

სულხან-საბას „სწავლანი“ თესტურად შიავად- ჟერობათა, აქ შედის. ზობობს, შობის, დიდბარბისთა და სხე დავი ქრისტიანულ დღესასწაულებს შეს- ხახებ დაწერილ ქადაგებებში. აქვე უნდა აღინიშოს, რომ სწავლანი“ ზოგადქრისტიანულია, რადგან არ ახსენებს ვროვნულ წინადახებს. შუშანიც, ვსტათი მქეპოვს, ამო თბილდებს და ა.შ.

ზეშოხსენებულ ქადაგებათა ცოცხლ აქებებს თანე ნათლისმცემლის შესახებ დაწერილ სამი ქადაგება: „სწავლა ნათლისმცემლის შობისთაჟის“, „სწავლა სიმორავდისთაჟის და ნათლისმცემლის თაჟის ეფ- თისთაჟის“, „სწავლა თაჟის მოწინასთაჟის ნათლის- ცემლისა, უცხოე თვეფრობა იყის“.

ქადაგების „სწავლა ნათლისმცემლის შობისთა- ვის“ საბა ასე იქეებს: „სეველი ზაქე ყოველივე სიხე იყო ახალისა ამის ყოფისთა, ვითარეც ახრდელი რინამე ახსებსა შუოყისა“. ეს არის ის ქეკეცხელი, რითაც საბა აქვებს პარავლებს ძველისა და ახალ რეულს შობის, რადგან ახრამთ ახო წელის იყო, სიღო საბა 90 წელისა, რეც ახეველითი გამოქეხლა, სირამ ვაიყინა, „სიღო ზაქარია ვრწუნებოთ დავუწეში“. შაგრამ აქ საბას შაგრ წამბრელი კოვეე ერთი საყთახეც იხავეც კეპავა ერთი მე, რომელთაგან უფროსი „დაბინა“ ვსტრობს, სიღო თანეც ერთი რეული შიეცა და შან „პრველი დამინა შიორეცა და ვკანახეკელი აჟელსა პრეველ- სა, რამეუც ძველისა და ახლისა სეკვლისა შუამდგომელი იქმნა და ძველი დამინა ახალსა“. აქ ახრო იმენდვდ ნათელა, ვეფტობს, ამ საქთრობებს განსარტევისა, შიეკვას, რადგან ყოველი ახალი შიოველხედა უფრო შიეტი პრევერეკულისა და შიეტი სიხეღვების შიეკეველია, ვინეც ძველი, შით უფრო, რომ თედასწედა და ქრისტიანობას საეკეენებს აშორებას. თედასწედა თავისი კანონებით ვერ ვხადავებოდა ქრისტებს დროთაღველი ხელის თანა- შეგრეოვობას, რის გამოც შიხედა დეობის რწველი ერთს ჭეშმარიტე ვხედავ ვადიხეველი თხო შტეების შიეწეება და რწველი ერთს ყოველგვარ ბორ- ტებაში სიღვლითა.

„...ეპის რწვე ერთს“ ანეკრად დავიქმნას, შიშ რა უნდა ვოყეჭროთ დანარინე ვრებსე? ანტიომ არის ქრისტებს ვარკეკება ორო შიხითი შიხუნეღვლიანე პრეველი ამო, რომ შან შიეცათა სიხეღვ არა შარტი ვბრალი ერთს, არამედ კეკეობრობის რელიგიურ თუ ყოფით ცნობარებაში (საე ქრისტიანულად აღქ- შელი“ დმეობის-საქება) და, შიეტი შიეტი, შინაშე- ნეღვლიანთა ამო, რომ იესომ თავის თანეც ვადი- ტანა შიეული კეკეობრობის ცოცხის „ხამხამე“ და თავისი სიხეღვითი გამოსიღვა იყო ამტიროც თანე ნათლისმცემლებს უღივებს შიხთა ქორეცა დავისბე- ბული - ქედავა ქრისტებს და ხაიული ეცა შიხთისი.

ნათლისმცემელს საბა „შინახუნობის შიხას“ უწოვეებს, საბა ახარებს შიევედს, რომ ამ დღეს დაბადებულსა თანეც იქედავა სინაწული „დაბლვეი წევი სულდის მტერისა“ (სატანისთა), იგი შიეწელებს შიევედს, რათა თავისი საეკეველით არ შიხეცეს საბამი აწ ვევე ძიეული შტერის ხელახლად აღორბინებისა.

საბა თანე ნათლისმცემელს „შინახუნობისეც შიე- ვდობს და შის უპირატეხობას წარმოაწენს, სავრო პაროთა ცხოვრებასთან შედარებით, როცა: „შიეიდარნი და ძიეიდრნი ... შიეიდენ წეცს ეღაბათა თანა და

დავარდებთან წინაშე შევსა და ევგუკეიანს ევდრებათ მოვლენ შეფერი დაფებულნი მოცედილნი მსლავრთანი და დამსკრობელები ქვეანათანი და ამბორ - გეოფოფენ ხელთა.

მეორე ქადაგებაში „სწავლა სიმრთავლისათვის და ნათლისმცემლის თავის კვეთისათვის“, ერთადგება გვცევა სიმორაღებს რამაც თანვე ნათლისმცემლის თავის მოკვეთა გამოიწვია, საბა ამბობს: „არა არს მსმრთავლები სტყუმართა და მოყვასთა მოყვარება, არამედ ფრთავი სიძულვილი“. და ამის არგუმენტად მოხუკეს ეადამარბებულნი სმის შედეგები, რაფესაც ადამიანს წაერთმევა განსჯის უნარი, თავბრუ ეხსმის და მსუბსაც ატყუებს ხოლმე.

ღვინის სმა სულაც არ ნსმნავს მსა, რომ დავით სიამოვნებოსათვის, იგი უფრო ჭისტეს „სისხლის“ ხიარებაა. საბა სეგატორად ეკადება სიმორაღებს ამისათვის იტყვის მოცედილნი: „უ დათფრებთ ღვინითა, რომ-ღვინიაც არს სიძულვე“, გაუთხრონო, „არა უყო სიმორაღებსან მას-სა წყენსა ნოფს, რომელი განსმუ-ღდა და ქამის მერ სავტხედელ თქმა“.

სმევაზე შეხედულება უმორ-დება ისლამურ რელიგიასაც, ეს რელიგია თვალდასწინებს რა ად-

მიანის ცხოვრებაზე, სულზე და სავროთად უანსრთავლობასა თუ მატერიალურ მეგობარებაზე ღვინის უარყოფით ზეგავლენას, კრხადებს მას. აქ ნათქვამია, რომ ღმერთმა შევლა ის ბოროტება და ცოდვა, რომელსაც ღვინის სმა იწვევს, ხარბია მისი ერთადერთი გასაღები ისევე და ისევე ღვინთა.

ღვინის სმა იწვევს სიმორა-ღებს - სიმორაღე თავის შირთე ამსორტაგებებს ბადებს და სხვა ცოდვითა წაართა. მეორე „სეთონი არიან სიმორაღობანი ერთი ღვი-ნათა, თანხი უღვინოდ, ამ სეთონი სიმორაღით იყო დამორაღი მე-როდვე“. უნინწავს საბა, რადგან - მოურად იყო ღვინითა და შებრ-ეველად, რამეთუ შობის დღე იყო და განსცხვებულდა.

- მოურადი იყო ამსორტაგე-ბითა, რამეთუ შეფე იყო.

- მოურადი იყო სდომითა, ვინაოდან უნდოდა ცოდვა დიდა.

- მოურადი იყო გულისწირო-მითა, ვინაოდან არა შეუწდობდა თანვე და ეტეოდა არა შერთოდ მის ცოდვისა და ჰეროდე მრისხ-ანებადა.

თანვე ნათლისმცემლის ქადა-გებების ბოლო თავთა სწავლა თავის პოენისათვის ნათლისმცე-მელისა, უკეთუ თვედრობია იფის“. აქ წვერ ორი დღესახწავლი გვაქვს მოცემული, ეს სულაც არ

არის გასაკვირი, რადგან საბა ვოქლოვის ერთ წინადადებას დღესახწავლებს სუქრისისა, არ შეიძლება, რომ სხვა საკითხზე არ გაამსხვილოს ვერაფერა (მე-სწავლა ვითრცხვის დღისა და ქართულთა თათრობისათვის).

საბა თანვეს „მოვალადე სმავ-უწოდებს, ამისთან დავკვირდებით რიტორიკისა და მსადავებლისა მკვედვარი ნ კანდელაკი სქენა-ნავსე „ქართული სიტყვის ეს დიდოსტატი დად მინიჭებლობს ანიჭებდა ზესირ სიტყვის ამს მოწმობის მისი ორატორული შემოქმედება და კერძოდ ერთი ქადაგება სწავლა თავის პო-ენისათვის ნათლისმცემლისა“, რამელშიც ცოცხალი სიტყვით და-დადება მინიჭებულა ცოდვისმე-ბლე ძალად. აქ ნათქვამია სმა დავადებისა იყო არს, რომელსაც განსხნა ბერწობა დგდისა და სიმბრე შამისა განაბატურა უშე-ღობა დგდისა შეიღებერ ჰყო და უტყუება მისის-მეტყველ“.

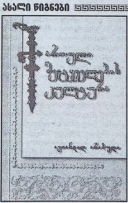
დასახვედლისთვის კვლავ მე-მართოდ ნ. კანდელაკის სიტყვისა „სულხან-საბა ორბელიანის საბე-დაცებდრო შემკვიდრობა თავისი მდიდარი, დახვეწილი და სავა შეტყველებით, ამწყნებს ქართულ ორატორულ ხელოვნებას ბუნ-ებრივად გამართული ენა, ნათელი და, მომხიდეული სტილი, მწყობრი აცებულება და ზომიერად შეტყ-უდი, ფორმის დამახასიათებელი ში-რეუბია ორბელიანის მკვერსმეტყ-ვლების“.

დასრულებული მონაბატონა:

1. სულხან-საბა ორბელიანის ოსხვედების, ტ. III, თვ. დიდოსტავლის გამოცემა, 1963 წელი, თბილისი.
2. ნ. კანდელაკი „ქართული კლასიკური მკვერსმეტყველება“, თბილისი, 1961 წ.
3. სკლის მაჩუბელი სიტყვანი, (14 წინადადის შეკრებები), ბაქო, 1994 წ.

რედაქცია

ისე ფილოლოგის ფილოლოგია III კრის

ქართული საღვთისმეტყველო ენის სწავლების საფუძვლი უნდა დაყდებით სკოლაში. ამ თვის ბაჟში დიფერენციალური მეთოდები სწავლებაში ამ ეტაპზე უნდა იყოს თანამედროვე საღვთისმეტყველო ენის ელემენტარულ წესებსაც. ამიტომ დაწესებით დღესში გრამატიკის თავისი ადგილი აქვს დამოწმებული. ქართული ენის პროგრამაში ტრადიციულად ყუველთვის ცალკეა გამოყოფილი გრამატიკის სახელი. მაგრამ ეს სწავლიდაც არ ნიშნავს იმას, რომ ამ გრამატიკა, როგორც ცალკე დისციპლინა, ისე სწავლება. იგი წილობური ენის შესაფერხელი კომპონენტია მხოლოდ და მეფრო კავშირშია საკითხავ ტექსტების დამუშავებასთან. გრამატიკულ მასალას სწავლის მიხედვით წილობური ენის გაყუველბიდან გამოყოფა განსახვერული დრო -

პლინაზე, რაც, რა თქმა უნდა, თავიდან კი არ მოუწია არავის. რაც შეეხება მოსწავლეობა ცნობებების მოუწინავედობას, ყურც ამასი დაკუთახებით. ამასე არსებობის ფსიქოლოგია გამოკვლეუბი, რომლებიც სამეფო ბაზას ქწინან სკოლაში გრამატიკულ ცნებებსე შეუბობისათვის უფრო მეტიც, ზოგერთი ფსიქოლოგის აზრით (იხ. ნ. აბაშიაშვილის შრომები ამ საკითხზე), უკვე რეა წლის ასაკში მოსწავლეობა ცნებებით არსებობა იმდენად მიფად დრინება, რომ გრამატიკის სისტემატური კურსის შესწავლაც კი შეუძლები დადევრო, რაც, რა თქმა უნდა, მეორე უკუფერხობაა და ყურ დაყუყუანხმებუბი.

„უკვე 6 წლის ბაჟში სკოლაში დედაეინი მეტი მოატეს, ვიდრე თვის დრეცესტიკაში გაწაფულ მასწავლებლებს შეეძლება მას აუხსნას და მოაწოდოს.“ - წერს ცნობილი ენათმეცნიერი გ. რამაშვილი თავის „დედაეინის თეორიაში“.

სკოლაში შესულბა უკვე წლიანბა ბაჟშია პრაქტიკულად უკვე იყის:

- მეტიველების ყველა ნაწილი;

- იყენებს ენის ფორმალისტიკას;
- ენის და თეორიაც იყენებს სიტყუარშიების მოაერ შესახებებებებებს;
- შეუფისებული აქვს სინტაქსის ძირითადი სტრუქტურები: თანწყობისა და რამდენიმე ტექსტობის სახეობბა.

„რა არის ბოლოს და ბოლოს გრამატიკა? გრამატიკა ამის გაყინობერებული გაახრებაა, რაც გაყინობერებულად ცოცხლობს დედაეინის სახით სოცეუმში.“ - ასეყნის გ. რამაშვილი.

დაახლოებით ამავე მოსახრებაზე შეგინან ფსიქოლოგებიც. დ. უსინაძე იმ აზრს აყუთარებს, რომ 4-5 წლის ბაჟში პრინციპულად უკვე დაუფლებულია წილობური ენის როგორც მორფოლოგია, ისე სინტაქსისა და სემასოლოგიას. ამიტუნდან მისი (ბაჟშის) ენის განყუთარება მხოლოდ რაფერხობით სრდას განყუფოს. ერთი სიტყუით, სკოლის წინაზე ასაკის ბაჟშის თავისი საწმობლო ენა უკვე დახვეული აქვს - წერს იგი.

თავის კვლეუბში კიდევ უფრო შორს მიდის თინაფროვე ამერაკული ფსიქოლოგი დ. ხლიბინი, რომელმაც ეს საკითხი სეციადური კვლევის საეინად აქცია და მიყდა იმ დასკვნამდე, რომ „ბაჟშის მართლაც უნდა კორფეს თინდაყოფილი ენობრივი სტრუქტურები, ხოლო ენის დაუფლები გულისხმობს ამ სტრუქტურების ასინყადიციას ინფორმაციასთან.“

ბუნებრიყია, სკოლა სათანადოდ სრუნეს ამ

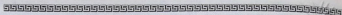
საშუალო სკოლაში

გრამატიკის ელემენტარული კურსის სწავლებისათვის

დაახლოებით 5-15 წელი. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ გრამატიკისთან მეფრო კავშირშია მოსწავლეობა მეტიველების განყუთარებაც, რაც წილობური ენის მასწავლებლის მოაერის სასრუნბაა.

სწავლების პირველ საფეხურზე ერთმანეთისაგან არ არის გამოყოფილი ენა და დიფერენციალური, როგორც ეს უფროს კლასებშია, არამედ ამ სწავლება წილობური ენა, რომელიც გულისხმობს კოხის, კალფრეფისა და გრამატიკის ელემენტების მეფრო კავშირში სწავლებას.

გრამატიკის სწავლების შესახებ, მით უმეტეს სასკოლო განათლების I საფეხურზე, სეციადისებული შესვლელება ერთგვარი არ არის. უკვე კიდევ მე-19 საუკუნეში სასკოლო ტვირი იყო გ. ანტი-გრამატიკული“ მიმდინარეობა, რომელიც საერთოდ უარს ამბობდა გრამატიკის არა მარტო თეორიულ, არამედ ელემენტარული კურსის შესწავლაზეც და ამის სხედასხეა მოხსნით ამართლებდა. ამ შესვლელებამ სამწყაროდ, თავი იხიდა დღესაც, კვლავ გამომდინარე გრამატიკის სწავლების მოუწინავე როგორც ელემენტარულ, ისე საბაზისო კლასებში. თავის შესვლელებას ისინი პირველ რეჟში ბაჟშის ცნობებების მოუწინავედობითა და მასალის სრთულით ხსნიან. მაშინ, ამ პრინციპებდან გამომდინარე, სკოლაში პირველ რეჟში მათემატიკის სწავლებაზე უნდა ყუქვათ უარი (როგორც ყველაზე რთულ დისცი-

„თავდაუყოლილი ენობრივი სტრუქტურების“ შემდგომი განვითარებისათვის. მათქმე ისაა, რომ მოხარდი მხოლოდ პრაქტიკულადაა თავის დედაგანას დაიწყოებულო, მისი მტყვევლება ევლეა ამ წესს იცავს, მაგრამ წესების შესახებ თვითონ ბავშვმა არაფერი იცის. ამისათვის წაით გაცნობიერება და ობიექტივაცია არის საჭირო. სკოლა მას ვერამატაკის ასწავლის და ამით იგი ენობრივი განვითარების ახალ საფეხურზე აივს“ (დ. უსნაძე).

გრამატიკა დოვიკურ მდენიერებათა რიცხვს განეკუთვნება, იგი ხელს უწყობს განზოგადების უნარის განვითარებას, კონკრეტულიდან აბსტრაქტულ აზროვნებაზე გადასვლას. ტყუილად არ აკუთვნებდა ე. უსნისკი გრამატიკის განმაკაცებელ მდენიერებათა რიცხვს. თავისთავად იგულისხმება, გრამატიკის სწავლება ინტელექტუალურისა და ხასოგადოდ, ფსიქიკური განვითარების საკმაოდ მაღალ დონეს გულისხმობს. გრამატიკული აზროვნების წარამდებრბე ხასკოლო ახაკის პირველ წლებში ჯერ კიდევ საკმარისად არ არის მოწოდებული. ამიტომ „პირველი საფეხურის სკოლაში მხოლოდ გრამატიკული აზროვნების ძირითადი ელემენტების შესახებ შეიძლება დიაბარაკი, უფრო იმ მახადის დავგროვების შესახებ, რომელიც 11-12 წლიდან ნამდვილი გრამატიკის სწავლებაზე უმტკიუნელოდ გადასვლას გააადფილებდა“ (დ. უსნაძე). ე. ი. დაწყებით კლასებში გრამატიკის ელემენტარულ საკითხთა სწავლება არა მარტო შესაძლებელია, არამედ აუცილებელიც, რამდენადაც იგი ხელს უწყობს როგორც მოსწავლის დოვიკური აზროვნების უნარის განვითარებას, ასევე ნიდავს ამხადების

ახალი წიგნი

ლილი რევიტი

ახალი გამოცემა სავაჭროებრივი ენის სონამალ-საკრის ასტრონია და პრინციპები

2008

შემდგომ კლასებში გრამატიკის ხსტემატიკური კურსის შესასწავლად. გრამატიკის ხსტემატიკური კურსი ელემენტარული კურსის ზედამშენსა და დოვიკურ გავრცელების წარმოადგენს. სწორედ აქ, I-IV კლასებში, მზადდება საფუძვლიანი კითხვა-პასუხის ენის გრამატიკის უროლდესი კატეგორიების შესასწავლად.

მოთავარი წიანაც მშობლიური ენის კანონების შესახებ შეცნობა და მათი პრაქტიკული გამოყენება. გრამატიკული მახადის სწავლების დივი პრაქტიკული დანიშნულება აქვს - იგი ეხსარება ხათანილო ობიოგრაფიული, პრაქტიკული და სტატისტიკური წევვების ფორმრებას რაც საბოლოოდ მოსწავლთა ზებრე დაწრითი მეტყველების დახვეწისაკენ არის მიმართული. გრამატიკული წესების ცოდნის გარეშე მოსწავლეს გაუჭირდება სიტყვის სწორად დაწერა, სასყენი ნიშნების ხმრება, უნარისა და წინადადების ჩართბულება ავება. მაგრამ მიზანია არა ამ წესების მეტანიკური გახეპრება, არამედ ამ ცოდნის პრაქტიკულად გამოყენება გრამატიკული მახადის სწავლებისას სწორედ პრაქტიკულმა მხარემ უნდა წამოიწარმოს.

რახან მშობლიური ენის გრამატიკის ცოდნის პრატიკულ მომენტზე ჩამოყარდა ხიუბარი, არ შეიძლება არ ვახსენოთ მისი მიმართება უცხო ენასთან. სწორედ მშობლიური ენის კანონების გახსრება და ცოდნა ედება საფუძვლად ნებისმიერი უცხო ენის შესებულ შესწავლასაც. უცხო ენის სწავლების ე. წ. „გრამატიკულ-თარგმნითი“ მეთოდი სწორედ მშობლიური ენის დახმარებასა და მასთან პარალელულების გადვებას ითვალისწინებს. როგორც ი. გოგუბაშვილი აღნიშნავდა, „სულ ცოტა რომ ვთქვათ, საშუა რება შეისწავლის რესულ გრამატიკის ის უმწველი, რომელმაც ქართველი გრამატიკა იცის“.

ამდენად, გრამატიკის ელემენტარული კურსის შესწავლას აქვს როგორც თეორიული (ეპოთარბეს მოსწავლის აზროვნებას, ხდება ენობრივი მახადის ობიექტივაცია) ისე პრაქტიკული მიზნები (ხვეწის მოსწავლის მეტყველებას, ნიდავს ამხადების შემდგომ კლასებში გრამატიკის თეორიული კურსის შესასწავლად, ეხმარება უცხო ენის შესწავლასაც).

მაგრამ ზემოთქმული სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ დაწვებითი კლასების მოსწავლე გადავლოთ გრამატიკული კატეგორიების დასწავლოთ, ეს მუორე უკადფერესობა იტება. გრამატიკული მახადა ბავშვის ფსიქიკური ძალებს გათვალისწინებით შეორწყება და მას მშობლიური ენის გაკეთობლებაზე რამდენიმე წუთი ეთმობა. მიზნაც იგი უნდა წარმართოს მოსწავლისათვის საინტერესოდ და გასაიგებად. ამ დროს უდავდესი მნიშვნელობა ენიტება სწავლების რაციონალურ გზების, მეთოდებისა და ხერხების შემრებას.

"ვეფხისტყაოსნის" ენის ძირითადი თავისებურებანი

მ. სინაპსური კონსტრუქცი

საინჟინრო პროექტი

„ვეფხისტყაოსნის“ ენის მორფოლოგიურ თავისებურებათა განიხილვამ გვაჩვენა, რომ მასში საკმაოდ მწკრივია როგორც სახელთა ბრუნების, ისე წინის უცვლელის ხსენებები. თუმცა არსებითი ხასიათის გარდატეხა უკვე მომხდარია, მაგრამ ძველი ქართულიაობის დამახასიათებელი ბევრი თავისებურება უკრ კიდევ ბალაშია. ანუ ვარიანთობა იმით აიხსნება, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ ენა ასახავს საშუალო სკანდინავიის ნამოყალიბების მხოლოდ საქონის ეტაპს ამ ეტაპისთვის კი ნაშინდობდებოდა ძველი და ახალი ენობრივი მოვლენების სინქრონული თანარსებობა.

რაც შეეხება სინტაქსს, აქ უთარება სხვაგვარია. რამდენადაც სინტაქსი ერთი სიტყვის ვარდლებს სცილდება და სინტაქსში ამ წინადადების მიღიან სტრუქტურაში ფუნქციონირებს, აქ მერე შესაძლებლობა არსებობს სტრუქტურული ცვლადუბებისთვისა და ცოცხალი მერყეულების შემოქმედებისთვის. ასევე მოხდა XII საუკუნის საღვთისმეტყველო ქართულში და, კერძოდ, „ვეფხისტყაოსნის“ ენაში სინტაქსურ ცვლადუბებს შერეო გასაკანია შიგთა. განვიხილოთ ოთხ სინტაქსურ კონსტრუქციას: 1. ნაწევრთან სახელთა პარადიგმატული კონსტრუქცია; 2. მსახლერულ-სახლერულის პარადიგმატული კონსტრუქცია; 3. მრავალკანია სინტაქსური კონსტრუქცია; 4. ინფინიტური კონსტრუქცია.

განვიხილოთ ოთხი ცალკეადაც:

1. ნაწევრთან სახელთა პარადიგმატული კონსტრუქცია.

ძველ ქართულში წევრ ვეკონდა ვარსახლერელობითა ნაწევრები **ვინც ვეც** და **ერთი** განსახლერული ნაწევრები: **ვინც ვეც** და **ეტი**, როგორც ერთი, ისე შიორე რიგის ნაწევრები ქმნიდნ პრეპოზიციურ წყობის სახლერულ სახელთან და შიორე არტკედლის ფუნქცია. XII საუკუნის ძველში განსახლერელობითა ნაწევრები აღარ იხსენებოდა.

განსახლერული ნაწევრები კი პრეპოზიციამი ინიციელებენ და ამისთან დოკუმენტით კარგად არტკედის ფუნქცია. ოთაოც ფუნქციურად უახლოდებთან წევრებით ნაცვალსახლერებს. ამტრონიც

მათ ნაწევრებს ვეღარ ვეწოდებთ. ისინი ნაწევრ-ნაცვალსახლერები არიან. სამ ნაწევრ-ნაცვალსახლერე ემტებნი დისალერული დიალექტების მიმდინარე **ისი** ნაწევრ-ნაცვალსახლერე, რომელაც თავისი ბრუნების პარადიგმატობით **ვინც ვეც**, **ეტი** ნაწევრ-ნაცვალსახლერებს ემტებებნი აღნიშნულ ოთხ ნაწევრ-ნაცვალსახლერე მხოლოდ ხუთი ბრუნეა აქვს სახელბობითი, შიორბობითი, ნიციეობითი, ნათსარბობითი და შიორე მხოლოდ მხოლოდობით, ისე მრავლობით რიცხეში მათ ახასიათებთ ორფუნქციან ბრუნეებ. ერთი სახელბობისთვის და შიორე დანარჩენი ბრუნებისათვის. ამისთან, ნაწევრ-ნაცვალსახლერე ნამოციელებული აქვს ბრუნების ნაშეუბი და ფუნის სახით გასეება სახლერულს ვაშინაკლის წარმოადგენის **ეტი**, რომელაც მხოლოდობით და მრავლობით რიცხეში სრულად ინარჩუნებს დობოლდებებს.

პარადიგმების სქემა ასეთაა:

მ.ს.რ.	სახ.	ეტი კაცე	ვინც კაცე	ვინც კაცე	ისი კაცე
	შიორბ.	მინ კაცეზ	ამი კაცეზ	მრავ კაცეზ	ამი კაცეზ
	მრავ.	მინ კაცეს	ამი კაცეს	მრავ კაცეს	ამი კაცეს
	ნათ.	მინ კაცის	ამი კაცის	მრავ კაცის	ამი კაცის
	მრავ.	მინ კაცეთა	ამი კაცეთა	მრავ კაცეთა	ამი კაცეთა

მ.ს.რ.	სახ.	ეტი კაცე	ვინც კაცე	ვინც კაცე	ისი კაცე
	დაბ. ბრუნ.	მინ კაცეა	ამი კაცეა	მრავ კაცეა	ამი კაცეა

მრავლობით მოვლენის „ვეფხისტყაოსნის“ 1988 წლის გამოცემაში:

„**ვინც ხიტევა** დაასრულა, ვინ ატობდა, სულდებეა აბო“ (526,4).

„**მინ კაცეზ** ქვეშ დოჯელო ვეფხის ტყეის ნატეზ“ (264,2).

„**ამი დღეზ** დამაწეწეა, ველო ნეში ვინ დამინე“ (292,1).

„**მის მონის** არა ვეში სიტევა, არცა ნუბარე“ (87,1).

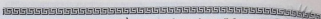
„**მის ვამბე** მსიტებელი შე სულდებელი არ ვეკეო-ო“ (338,4).

„რომე ცუდად არ მოლორდვ, **ისი კაცე** ვედალატობე“ (432,1).

„მათ თურქთა მიდმა ვამეოთ შე არას არ შექამბე“ (292,3).

2. მსახლერულ-სახლერულის პარადიგმატული კონსტრუქცია

მსახლერულ-სახლერულის ერთად ბრუნებისას „ვეფხისტყაოსნის“ ენა მნიშვნელოვან თავისებურებებს არ გეწინებებს. თუ ძველ ქართულში დომინირებდა პოსტპოზიციური წყობა, აქ პრეპოზიციუა და პოსტპოზიციუა თანაბარია. სინტაქსებია ის ფაქტი, რომ მსახლერულ-სახლერულის ბრუნებაში შეთანხმება ისევედ სრულდა, როგორც ძველ ქართულში. „ვეფხისტყაოსნის“ გეგდება ცველა ტაპის მსახლერელო, როგორც ატრამბუტული, ისე არაატრამბუტულიც, მაგრამ

ბრუნებაში შეთანხმება ყველა შემთხვევაში მკაცრად და დაცული ორვე წიგნისა.

შევალითობა:

„უხეი ვაჟი **შეხა ტიბლა**, აქ ესე მე მოთქმ რომელი“ (592,1)

„ეკლავა ვახიშობ, ვისცა დემრთი **საროს მორჩხა** ტანად უხებს“ (631,1)

„**მეტრან ზარმან** გამაშაგა მომყოფი ცხრო და თროლიე“ (583,1)

„აქ გაამიშობ, რადგან თავი ვანდა **ჩემად ამხანაგად**“ (629,4)

„**მისთა სათა მუხდმოყრილთა** თავი მათი ზემ ევრს იქეს“ (643,2)

„**სულარ უკრებო ცრემლთა ცხვლთა**, თუკლთა **ჩემთა მონადგნთა**“ (649,2)

„**შენმან ვგრებთა-სახელმან** მომაქაროს, ხვედა მოთხოს“ (664,4)

„**მის დამესა ერთვან თვერს შეწინორთ ამხანაგ-ნა**“ (665,4)

„**ცუდი არის სიფიარული, ქვეითი კოცნა, მისი სიყვარული**“ (704,3)

3. შვი ნაწილიკიანი სინტაქსური კონსტრუქცია

„**ფუფხისტყაოსნის**“ ენაში ეს კონსტრუქცია საკმაოდ შეტრიალია. **შვი** ნაწილიკი ხვეულებრივ თხრობითი კლასის ფორმების გვხვდება და კონსტრუქტორ ფუნქციას ასრულებს ძველი ქართულის შიგადად, ავტორი ცდილობს მკაცრად დაიცვას ეს წესი. თუმცა იშვიათად გვხვდება დარღვევაც კერძოდ, დასტურდება ისეთი შემთხვევაც როცა **შვი** ნაწილიკის ფუნქცია ვარკვევლია:

„**შესქვრუ შეყე ინდოთა არისმცა** დმროულებრ ძლიერა“ (385,2)

ახეთი შემთხვევები სპორადულად გვხვდება ძირითადად კი კონსტრუქცია არქაულ ვითარების ინარჩუნებს.

შევალითობა:

„**დმრომან მისგან ანთბული სინთელიმცა** რად **დავაქსო**“ (597,4)

„**შვიანდეს, შეყდათე მნათობთა სხვადმცა** რსად **ფოქე** მე და რად“ (278,4)

„**გამიყვარდა** მოცურისთა თაყინება **ეწმნა ვისმცა**“ (378,4)

„**ამის მეტა ნემცა ენახე** კლავა წიგნისა **შენიერსა**“ (399,4)

„**გამკრულო, დმრომან მიწა მქმნას, ნემცა** ცხროთე **ვხი** ცითა“ (411,4)

„**არამცა მოგკლეს** დიდარად, არამცა **ვაგაღალხეთი**“ (538,4)

4. ინფინიტივი კონსტრუქცია

ძველ ქართულში ვითარებითში დასმული მასდრო პარამიარო დამატებასთან ერთად ინფინიტივი კონსტრუქციის ქმნის და ამ მხრე ვეროპული ენების ვითარებას უტოლდება. ეს კონსტრუქცია მარტუე წინადადებაში სწრა-შემახმეხელს ახლავს და მისდამი დაქვემდებარებულ მოქმედებას გადმოცემს,

რომაც დამოკიდებული წინადადების სადალა XXI საუკუნეების ბევრებში მასდრო-ინფინიტივი თანდათან კარგავს ამ ფუნქციას ხოლო ამჟამის ინტაოსის“ ენაში ეს კონსტრუქცია არსებითად მოშლილია. მიუღ მთქმში შეტრეხდა მხოლოდ ერთი ფრაზა, ხოლოც არქაული ვითარება დაცულია:

„**მეყვინა სპანი შეგრობად** შეუხანს და წერე **ბეგა**“ (990,1)

შეუღლებრივ „**ფუფხისტყაოსნის**“ ტექსტში ვითარებითში დასმული მასდრო ახლავს სწრა-შემახმეხელს პარამიარო დამატების გარეშე და უმოყრესად მისინს გარემოების ფუნქციას ასრულებს. მის შეიძლება ახლავდეს აგრეთვე ნაათუთაობითარ ვითარებაში დასმული უბრალო დამატებაც.

შევალითობა:

„**გამიპოტრედიერ** სხლთო ჩემთო, ვთი თქმი **მტმან** **წყელისად**“ (892,3)

„**რა სოქე, რას იტყუა**, არ მესმის, არცა მცადს **სმნად ამისად**“ (882,1)

„**მერქე ვაშიმეი, მეყუო, თქვენად კადრებად ამისად**“ (799,1)

„**საბრალთა ასნათ მისად, მკრონდლად და მისად ვგრებდა**“ (897,2)

ხშირად ვითარებითში დასმულ მასდროს ტარდება ვითარებითში დასმული მოშვლის მძლეობა რაც მომდევნო პერიოდში მკვედრდება და თანამდროვე ქართულში ჩირმად იქცევა:

„**საგრა გვედრებ** დამარბებას, მხეცთა **საქმად** არ შეყე“ (1870,4)

„**მისთვის სირვდა სასაუბროდ** მათ ბავთა მოწისფერთა“ (890,2)

როგორც, შეიძლება დავასკვნათ შემდეგ:

ჩვენ მეტე განხილული თხის სინტაქსური კონსტრუქციადან მხოლოდ ორი ინარჩუნებს არქაულ ვითარებას: მსაზღვრულ-საზღვრულის პარადიმატული კონსტრუქცია და **შვი** ნაწილიკიანი სინტაქსური კონსტრუქცია. დანარჩენი კონსტრუქციები არსებითად მოშლილია. ნაწყრთიანი სახელების პოსტ-პოზიციური წიგნა შეყუღლთა პრეპოზიციებით, რაც მნიშვნელოვან ცვლილებებს განაპირობებს აღარ გვხვდება გარეპოსტდერულითი ნაწყრებში და არტადაც, როგორც ასეთი, აღარ ფუნქციონირებს რამენადაც თეი ხვერებით ნაყუღსახელების ქმნავს. ნაწყრის ცვლის ნაწყრ-ნაყუღსახელება მისთან სხედაგარა მათი ბრუნების პარადიმატიკერძოდ, თეი ნაწყრ-ნაყუღსახელები ინარჩუნებს არქაულ პარადიმატებს, ხოლო დანარჩენები ფურს ხაით გახლდენს საზღვრულ სახელს-მოშვლილი აგრეთვე ინფინიტივი კონსტრუქციებიც. რადგან **შვი** აღარ გვაქვს ვითარებითში დასმული მასდრო პარამიარო დამატებასთან ერთად მის ვერდით კი გზის იკაფებს ახალი ქართული კონსტრუქცია - მოშვლის მძლეობა ვითარებათ ბრუნებაში, რომელაც მისინს გარემოების ფუნქცია გაიხნა.

შენი საფლავი ჩემი გულია

ჩოფნ დღე იფრმალი ძალი უნდა ჰქონეს ლუისიან ბოძებულ მწაწკაღს რომელიც ქართველმა სამშობლო უწოდა რომ ცხოვრობდნ უცხო გარემოში უცხო მწაწკ უცხო ცის ქვეშ რომი საუკუნის მანძელზე და შენი ძველი სამშობლოს სიფრული და მისადმი დღევლაც არ შეწყვეტო და არ დაიწყეო.

სწორედ ეს იფრმალი ძალია, რომელიც სამშობლოს მოწყობით ყინიკერ უკუფის უნარსებებს ეროვნებას და დღეს ქრის უნარსებებს ეროვნულ ერისა და უღლივს.

საქართველოს ცხოვრების ყურდღებზე ამის მზადელი დამამტკიცებელი შეგავითია.

შახ ამას მირველის შერ დარეველებულ და უფრულიანი მახალლებულ რევექნილ ქართველი ცხოვრება მისე და დეუბარი იყო.

ეუფრდინერ შერამ თავი არ უხრდინერ მომდერი მრელი რიხი საუკუნის განმავლობაში სწორედ ამ სამაყე და მისის ეფილმა შეხარსებებია ამ „ნახირეთი გადარეველ“ (როგორც თავდ ამბობენ) ხალხს თავისი ურის და უღლივი.

მრეკსებებამ, შახ ამასის მზახნებით ეს ქართველი ძალით იქნა გამეხელმძინებელი უარსმირეველი კო - წამებელი.

მუნებრთვია, საუკუნეებსა გამეხელმძინებულ ქართველობის ვარეველი ისლამური ტრადიცია შეუქნია მზახნის მხდევით (ისლამის კარსმეუ ბლით).

და დღეს, როელიც საქართველო დამოუკიდებელი ქვეყნია გახდა, უფრდინერ ქართველს სამაყე ეუღარდა და ეროვნული თქონშეგებაც.

ქართული მწის ეფილმა ისეთი ისლამური ტრადიციაც კო შეიველია უფრდინერ მუნებლის ქართველს, როგორცია საფლავის ქვაზე არახული ასოებით ისლამის წინდი წიხიდან - ეფრანდიან - ციტატების გადმორტია, ამორევერა.

უფრდინელმა ქართველმა მუნებლისმა, ამ ბოლი წლებში თავისი მაცვადებულის სამარე უკვე არახულ ენაზე დარეველით კო არ შეამკო, არამედ თავისი ძველი წესით - ქართველთა და ქართული ასოებით - ამკო გამეხელს, რომ სამარემა, უცხო მწაწკა, ქართველი განისვენებს!

აღსანიშნავია ისიც - ქარსიუფისლმა თავისი გლოვა ისეთი მრეღისმირეველი წინადიდებით გამოსტა საფლავის ქვაზე „შენი საფლავი ჩემი გულია“

მწიერ მწიერანდინი

საზღვარტარო მქონებლ მანამეხელემან უროქრობათა ცენტრის დარევერის მოღლივ

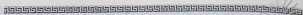
ქართველი მწიერანდინის საფლავი

ქართველი მწიერანდინის საფლავი

სამარე

კახეთში მდებარე, თელავში აქ უნდა ჩატარეს სამეცნიერო კონფერენცია, რომელიც რაზმი 05ა607306-ის ეძღვნება. კონფერენციას მართავს თელავის იასო გიგისშვილის სახელობის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის ფანქ ვახაშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მგელი ქართული ენის კათედრა და ზესაბარო ყოზმბასის საზოგადოება.

მკროვეტობისში სხედან: პროფესორები შუკია ფორდინძე, გიორგი გვიგულაშვილი, გურამ ბედრიშვილი, მურმან ზუბიშვილი, დოცენტები ელენე კომორიძე, თამაზა გვიგულაძე, გიორგი ციციანიძე; მწერალა პეუნლიცისტი თამაზ ხმაღაძე.

კონფერენციის მასალები (თეზისები) უკვე დაბეჭდებულია. მის კოხხებზე წიგნები პირველსავე წერილში პროფესორი როან ჭიკაძე აღნიშნავს: „რგუო ინანიშვილის მთელი შემოქმედება გამონათებაა ხულის შუტება „ადამიანების ხულებს რომ არ აუნხო გზა და ძირსდაუნებდავად არ ვაღაოთედონ მათ წინ არსებული სიციუბლები და მშენიერებანი“.

ციტილა დავტერა თელავამდე და უეცრად ჭიკაძეთ: სოფელ აურამთან მოსახლეობის გზა ვაღაუკეტია მიხეჯი წინა დამით, სოფელში მკვლელობა მომხდარა მალგმარდა კაცს შელაპარაკების ნიადავზე, მალგმარდა კაცი მოუკლავს. მკვლელი დაუპატიმრებათ, მაგრამ სოფელი აღამის წიხით“ მის დახვას მოთხოვა.

დღეს უკვე ძველ მოდურად ითვლება იმზე მსჯელობა თუ რა მნიშვნელობა აქვს მწერლობის ადამიანთა სულიერი და სხეობრივი აღზრდის თვალსაზრისით. მე არ მრცხვნი ამ ძველმოდურის და ხსასლლა ვამბობ: იმ მკვლელს რგუო ინანიშვილის „მიტების ვამომხამრებელი“ რომ წაეკითხა ამის არ ჩაიდნება ამის არც ამის ჩაიდნება ერთსელ მანქან რომ წაეკითხებოდეთ თუ რგუო ვამბავს რგუო ინანიშვილის პატარა მინატორუანი შეიღმედიარა დედა და რაც მოავარია რგუოინა თუთონ ეს დედა:

„ - აჟალ - ამოთმინებს შეიღმედიარა ქართველი თვლიანი და უკვებ აქარა ხეღას რგუო შეიკნია მითი ვქონებ შივი სისოსხს ქვემ აღარადურია დარჩენილი ვარია ამ ენისენა“.

... თელავის უნივერსიტეტში აშეთათ სტუდენტობე ვარობით ვუკვებთან პატრიხ როან ჭიკაძე, ვინც ამ უსაღლეს სპეკულაციულს ხეიღებუტა წიღის მინასლზე წინასმლოობითა და პატრიხ ვიორგე ვიციანიძე, ვინც ხელ რამდენიმე დღის წიხით დააკავა რექტობის სავარებელი.

მათი ურთიერობადამოკიდებულება აღბათ, იმის მისამამ მთავლითად ვამოღებება თუ რგოვარ ადვოლად და ბუნებრივად შეიბღება ვადაამაროს უფროსმა თამამ ესტაჟეტა მხალ თამამს. მათ რომ ვუკეტვარი უნებურად, მოვიდა მათი ფიქირ არა მხოლოდ ღირსხუღლად ვადამდგარი პრეზიდენტების რჩებთან პრეზიდენტებად...

პატრიხის რიონმა იმე დამათავლიერებუნა უნივერსიტეტის ყველა კორპუსი სპორტდარბაზით და მთელი მითი „სამშვიდობლო“, არც კი მივრჩენია რომ რექტობობა უკვე სხვისთვის ქებინა დათმობილი.

ორსა თამბარია
გზა რომ არ აგვებნეს

კონფერენცია კი მართლაც, უკვეუღლოდ დაიწყო ვჯრ პატრიხს თამამ ხმაღაძემ მოვკამშურია მწერლის ხმა - ინანიშვილი „ბღუტეს“ ვეკითხობადა. შეიღვე კი პირველ მურხზე ჩამომხმდარ ვიციანიშვიტებს პროფესორი დღეილა შეღამევილი ცირი, თურმე, სიმუღლი სკოლამიცი დიდი გატაცებით ამწავლის ესაუბრა რგუო ინანიშვილის მინიატორუნი რომელსაც „მარადიული პეზნათი“ ქქუია. მითთან ვითად „ვარჩინა“ ყველა სტუდია ყველა მხატვრული სხე და პოლოის ბეჭეუტეს ამ „მარადიული პეზნათის“ დასატვა სთხოვა.

ვიღრე მამუტების პატკედნე, კონფერენციის მონაწილეებმა თავიანით ვამოკვლეუტეს ვავტყუტეს თებუბი მათი იყრ პროფესორი რ. ჭიკაძე - „რგვებ ინანიშვილის მადლიანი ქართველი“; პროფესორი შ. აფრდილიძე - „დღესათურებს ინანიშვილისეული სტუდენტობე“; პროფესორი ლ. შალამაღალი - „იქსტ-მისების ენით სავსარი რგვებ ინანიშვილის მოთხრობების მამეჯიოთ“; დოცენტი ნ. ვაღდაშვილი - „ფფრია ამხმხმედილ ღუტე სიყრ სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზით რგვებ ინანიშვილის თხზულებათა ენის მხებეჯიოთ“; დოც. ვ. კომოიანიძე - „რგვებ ინანიშვილის ენის ექსპარესიოლობა“; დოც. ვ. ციციანიძე - „არ უკვარდა რგვებ ინანიშვილის მსწერებში იღლების ძებნა“; პროფესორი გ. ვახაშვილი - „რგვებ ინანიშვილის ორი პიესა თელავის თეატრში“; დოცენტი ლ. ტაღლიბაძე - „ერთ სმდურულთან დაკავშირებული რამდენიმე განსმდურება რგვებ ინანიშვილის მოთხრობების მხებეჯიოთ“; დოცენტი თ. გვი-

ოპაქ - აქედლები ელვათ რეკამ ინანმეულის მოხრობესში; პროფესორი გ. ზედოშვილი - აბრამ-რამბეს რეკამ ინანმეულის შემოქმედებში; პროფესორი გ. გოგილაშვილი - რეკამ ინანმეულის გაცეო-ლები კრიტიკოსთათვის.

ამბოში პაქეებსა „მარადილი პერა-ფი“ აბატეს. შათი ჩამოეულია დღა ჯოხობიუ ხანდრო სააკაშვილი, ლეკან გამაშვილი, შაღვა მჭედიშვილი, ლეკან აზნაშვილი, მეფე სოლომონიშვილი, მარამ დედაჩრდილი, ქეთი აბულაშვილი, ივანე ქემაშვილი - სხვათა შორის ეს ივანე, ყვალბე პატარა შატერარი თვლავთ უნი-ვერსიტეტის ქართული ენის კათედრის წოელი გამეს ცნობილი შექნიერისა და მოდერნის ივანე ქემაშვილის შელიშვილია მერე კლასში სწავლობს და მისი ორი ნახტი პრადამა გამოიწვინილი. ახვეუ პრადამა გაცხენილი ქეთი აბულაშვილის სამი ნახტი. პაქეებს ამ ნახტუერებით გამოწინდა რომ მთ ღრმად გაბატრეს მწერლის კალმით დმატული მარადილი პერაფი შაგრამ ერთ რამესაც მხედრენ: არის რადაც, რის გადბოცმაც მხოლოდ სტეკამ ძალუის. შაგალითად, როგორ უნდა გამოხატო,

ფრეჯით ამ ვალმით, ის რამაც მწერალი მარ-ადილი პერაფის“ ფინალში გვეუბნება: „წელში საცაღლები ხიდზე მიშავად წელში მოხროლ დედაბერს ზურგზე მოცილებული აქვს ტომარა რომლითაც შელითან... დარბო შაქეს მალი და აბატე ეს დარბო

ყვალბერი არც ნახატებით დამაიერებულა თვლავთ თვატრის მახრობესმა რეზო ინანმე-ულის მოხრობის მხედრით შექმნილი სექ-ტაელების რამდენიმე სცენა წარმოვიდგინეს. თვატრის სულმძღვანელის უნი ინანმეულის კი სხამოწერი ცნობა მოგეაწოდა თვლავთ თვატრმა და საქართველოს თვატრის მოდუ-ანეთა კამერას დაქენეს რეკამ ინანმეულის სახელობის პრეზია აოლაღ“ - და ეს პრეზია სხვესთან ერთად, რეკამ ინანმეულის ოჯახსაც

ვაღაევა. აღალი იფოს მისი ოჯახისთვის ეს აოლაღ“ - თითქმის ეროდრიოდ აღ თქვის კონფერენციის მინაწი-ლებმა.

სააკტი დარბში, სადაც კონფერენცია ჩატარდა დაფთე ულამბესი ძიებით (ქალბატონი ლეილა შაღუ-ამილის სულდაცა) ეწერა: გულმის შუქად აწია დიდი მწერალი ადამიანებს სულეს გზა რომ არ აბნეო“.

კონფერენციის მიზანიუ ეს იყო რაც შეიძლება მეტი ადამიანი მივხედვით ამ შუქ-იბაქენ, რათა ქვეყნად შემეიწოდეს პიროტესა და კბეთოსკენ (საერთოდ, საქართველოს ნებისმიერი კუთხისკენ) მიმავალი, აღარმოდეს დაგებულეს გაღაცტული გზა.

მწერლობაც ამის უნდა ეწამბუროს და შექნიერებაც. კონფერენციებიც..

ახალი

გაგანაობის
მეცნიერება

ახალის დიდი ვაჭარადაც სარგოს სარგოს
უნადაცეცხს ქათვიც ქათვი და ცაყცაყცას ყუყუცებს
შეთავის კოცინა

„ქართული-სადაც“

ვაჭა-შეაველას პოეზიის სწავლებლისათვის

ვაჭარადაც სარგოს
სადაც 2004

II კონფერენცია
ზენსივ ენის დამუშავება
ქართული და კომპიუტერული
ტექნოლოგია

Conference II

Natural Language Processing
The Georgian Language and Computer Technology

სადაც 2004

ინესა მუკაბიშვილი

დავით აღმაშენებელი
სადაც კონფერენცია

მართლმადიდებლის ფსიქოლოგია და საპარაფსიქოლოგია

ინესა მუკაბიშვილი

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქალ სტრუქტურა

მართლმადიდებელი და მართლმადიდებელი

დავით აღმაშენებელი - სტრუქტურა

დავით აღმაშენებელი
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქალ სტრუქტურა
მართლმადიდებელი და მართლმადიდებელი

წიგნები

საქართველოს
საგარეო საზღვრები

საქართველოს საგარეო საზღვრების
სახელმწიფო საზღვარი

თავი შეხვედრის ქვეშ

საინფორმაციო ცენტრი

საინფორმაციო ცენტრი

საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი

ახალი წიგნები

საინფორმაციო ცენტრი

საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი
საინფორმაციო ცენტრი

საინფორმაციო ცენტრი

ქართული- ენა შემკული და კურთხეული

